

Міністерство освіти та науки України
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

Циклова комісія дисциплін
видавничої справи та редагування

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ

Виконала:

студентка групи В-41

відділення комп'ютерних та
видавничих технологій

Собчук Тетяна Володимирівна

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук

Вишневська Галина Богданівна

Оцінка _____

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК КНИЖКОВИХ ВДАНЬ	
НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	7
1.1. Науково-популярне видання: окреслення поняття, історія формування ...	7
1.2. Тематичне розмаїття науково-популярних видань	13
1.3. Огляд науково-популярних психологічних видань на книговидавничому ринку України	18
РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ СУЧАСНИХ	
НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ	22
2.1. Зовнішнє оформлення	22
2.1.1. Обкладинки.....	25
2.1.2. Палітурка	30
2.1.3. Необов'язкові елементи зовнішнього оформлення.....	31
2.2. Ілюстрування	35
2.3. Шрифтове оформлення	43
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ .	52
3.1. Аналіз змісту та структури видань.....	52
3.2. Зовнішнє оформлення видань.....	66
3.3. Ілюстрування видань.....	78
ВИСНОВКИ	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96
ДОДАТКИ	101

Собчук Т. В. Сучасні тенденції художньо-технічного оформлення науково-популярних видань. Рукопис.

Дипломна робота на здобуття кваліфікації молодшого спеціаліста зі спеціальності «Журналістика». Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола. Тернопіль, 2020. 109 с.

Роботу присвячено основним теоретичним засадам стосовно тенденцій художньо-технічного оформлення науково-популярних видань в Україні. Висвітлено сучасний стан книг психологічної тематики на видавничому ринку України, а також історію їх становлення і розвитку

Виокремлено типологічні характеристики та специфічні особливості, окреслено ключові терміни. Описано специфіку редакційно-видавничого опрацювання видань та сучасні форми втілення. Проаналізовано художньо-технічне оформлення та поліграфічне виконання науково-популярних видань психологічної тематики українських видавництв.

Ключові слова: *науково-популярне видання, психологічна тематика, художньо-технічне оформлення, книга, ілюстрація, шрифт, зовнішнє оформлення, книговидавничий ринок.*

ВСТУП

Друковане видання відіграє важливу роль у житті суспільства. Немає людини, яка хоча б раз на день не звернулася до газети, журналу, улюбленої книги, не переглянула рекламу. На сприйняття змісту значною мірою впливають візуальні чинники, що формуються під час перетворення авторського рукопису у друкований твір. Також існують особливості редакційного оформлення, притаманні певному виду видань.

Читання завжди було одним із найпоширеніших видів дозвілля. Хоча книгу все частіше замінюють електронні пристрої – телефони, планшети, ноутбуки. Якщо порівняти читання книги із іншими способами отримання інформації, то воно значно перевершує їх в корисності, адже активізує кілька важливих відділів головного мозку людини, тим самим посилює наш розумовий потенціал.

Питання оформлення видання в усі часи привертало увагу науковців та, особливо, практиків. Серед сучасних дослідників художньо-технічного оформлення друкованих видань слід відзначити: Н. Дубину, О. Коцюбу, А. Мільчина, Е. Огара, З. Партико, О. Пушкара, В. Саву, М. Тимошика, Д. Філоненко, В. Шевченко, С. Ярему, Я. Яцківа.

З розвитком науки і технологій змінюються технологічні процеси підготовки до друку видань, що знаходить своє відображення у науковій літературі. Крім того, змінюються потреби читачів, що має позначатися на оформленні видання відповідно до його призначення.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що вивчення сучасних тенденцій в оформленні книг допоможе підвищити якість створення і друку науково-популярних видань, зробить їх доступнішими для суспільства та допоможе збільшити його естетичний, культурний та науковий розвиток.

Мета роботи полягає у визначенні сучасних тенденцій в художньо-технічному оформленні науково-популярних книжкових видань, що сформувалися на видавничому ринку в Україні. Зазначена мета окреслює коло таких **завдань**:

- визначити поняття науково-популярного видання;
- виокремити основні етапи становлення;
- окреслити тематичне розмаїття сучасної науково-популярної літератури;
- дослідити стан науково-популярних видань психологічної тематики на видавничому ринку України;
- описати специфіку роботи редакції над художньо-технічним оформленням;
- дослідити художньо-технічне оформлення сучасних видань психологічної тематики;
- проаналізувати видання, які обрані для дипломної роботи («Чому люди тупі?» Жан-Франсуа Мармиона (2020), «Ігри, у які грають люди» Еріка Берна (2016), «Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта» Ірвіна Ялома (2017), «Людина в пошуках справжнього сенсу» Віктора Франкла (2016), «Живи на повну!» Джима Лоера та Тоні Шварца (2018), «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті» Кріс Барез-Брауна (2018)).

Об'єктом дослідження є художньо-технічне оформлення книжкових видань науково-популярної літератури.

Предметом дослідження є сучасні тенденції художньо-технічного оформлення науково-популярних видань психологічної тематики.

Для розв'язання поставлених завдань використано такі **методи** дослідження:

- структурно-функціональний метод (для структурування книг відповідно до класифікацій у роботі);
- аналітико-синтетичного опрацювання джерел (вивчення спеціальної літератури);
- описовий метод (для визначення термінів представлених у роботі);
- зіставний (для порівняльного аналізу книг);

- узагальнення (для написання висновків).

Наукова новизна роботи визначається тим, що вперше досліджено та проаналізовано сучасні тенденції художньо-технічного оформлення науково-популярних видань психологічної тематики.

Теоретичне значення. Отримані результати комплексного теоретичного і практичного аналізу оформлення видань дозволять розв'язати такі проблеми: популяризація книг серед широких мас читачів; особливості впливу різних оформлень нон-фікшн літератури на людину з метою її зацікавлення; доступність наукових знань; естетичне задоволення від користуванням книгою.

Практичне значення визначається тим, що результати роботи можуть бути використані на заняттях для студентів спеціалізації «Видавнича справа та редагування», а також у видавничій практиці для художньо-технічного оформлення науково-популярної літератури психологічної тематики.

Основні теоретичні та практичні положення дипломної роботи та запропоновані висновки можуть бути використані:

- у навчальному процесі;
- у практичній діяльності навчальних закладів;
- у професійній діяльності викладачів, студентів тощо;
- у подальшій роботі над дослідженням і розширенням теми.

Структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, основної частини, яка у свою чергу складається з двох теоретичних та одного практичного розділів (6 підрозділів), висновків, списку використаної літератури із 66 позицій і 8 додатків. У тексті дипломної роботи міститься 29 малюнків і 6 рисунків. Загальний обсяг роботи складає 109 сторінок. Основний текст викладено на 85 сторінках.

РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК КНИЖКОВИХ ВДАНЬ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Науково-популярне видання: окреслення поняття, історія формування

Суспільство за останні декілька десятиріч зробило великий пласт відкриттів. Сучасні наукові винаходи швидко поширюються і досить відчутно впливають на людський побут. Тож важливо вчасно і зрозуміло висвітлити суть про нову інформацію, тих чи інших наукових здобутків, що й є місією науково-популярних видань. Найбільша увага має приділятися поширенню знань про науку.

Науково-популярними прийнято називати такі видання, які «містять наслідки теоретичних чи експериментальних опрацювань у полях науки, мистецтва, культури і техніки, проте матеріал повинен бути викладений у доступній формі, для читача-неспеціаліста. Головне призначення такого виду видань — доступно, у легкій для сприйняття формі подати нефахівцям з будь-якої проблематики певні наукові знання» [34].

Вивченням науково-популярних видань та їх популяризацією займалися дослідники: А. Бойко, Н. Зелінська, О. Коновець [8], аналізом особливостей науково-інформаційного дискурсу — О. Тріщук, Ю. Януль [51]. Безпосередньо проблему подання науково-технічних інновацій досліджував І. Комащенко [26]. Також С. Шелудченко та О. Шелудченко дослідили термінологічний корпус науково-популярного стилю [58]. Та ще багато інших науковців, зокрема: Е. Огар та М. Процик [36], Л. Памірська та М. Памірський [37], Д. Філоненко [52], М. Лозняк [32], О. Четверікова [55] та ін.

Д. Філоненко у своєму дослідженні [52] погоджується із визначенням стосовно науково-популярного видання з дослідниками А. Бойком, Н. Зелінською, О. Коновцем, а саме з їхнім тлумаченням, що «основна мета науково-популярного видання — інформування аудиторії про досягнення науки і техніки, а також медицини. Такі книги подібні до наукових, але призначені вони для ширшого кола читачів, які в конкретній галузі знань не є

спеціалістами. Доступний популярний стиль викладу — є головною вимогою для їх виготовлення. Аудиторією можуть бути всі зацікавлені в отриманні інформації про науку і техніку. Тому й мова цих видань має бути простою, доступною і зрозумілою широкому загалу» [8, с. 43].

Д. Філоненко додає, що «науково-технічний прогрес значно вплинув на якість життя кожної людини і на суспільство загалом. Високі технології швидко впроваджуються у життя, визначають прискорення його темпів і рівень комфортності. Це досягається завдяки науковим відкриттям. Але наукові досягнення не лише опосередковано впливають на умови життя людей. Їх роль і місце мають плідно висвітлюватись у виданнях. Між науковими центрами, інститутами, окремими вченими повинен бути зв'язок. Лише у таких умовах науково-популярні видання починають виконувати важливу роль» [52, с. 243].

О. Тріщук та О. Януль стверджують, що «науково-популярне видання — це твір, спрямований на популяризацію наукових фактів, теорій і відкриттів. Він є основним джерелом інформації для комунікування науковців з людьми, які цікавляться науковими дослідженнями, але не володіють спеціальною термінологією, оскільки не є фахівцями в цій галузі» [51, с. 64].

О. Четверикова ж вважає, що «науково-популярний текст має в доступній і цікавій формі донести до адресата наявний матеріал. Він не переслідує мети дати послідовне викладення наукових концепцій. Тексти даного стилю знайомлять читача-неспеціаліста з науковими даними за допомогою певної обробки нових знань. Автор науково-популярного тексту використовує прийоми для того, щоб досягнення передової науки подавалися у формі, що є найбільш сприятливою для читача, та відповідали рівню знань тих, кому вони адресовані. Текст науково-популярного стилю характеризується наявністю специфічних лінгвістичних і стилістичних засобів, котрі безпосередньо або опосередковано висловлюють позицію автора. Їх вживання пов'язане з необхідністю адекватно представити достовірну наукову інформацію в максимально доступній і цікавій формі, а також із бажанням

автора переконати читача в правильності власної точки зору стосовно якоїсь проблематики» [55, с. 179].

Дослідник М. Лозняк дає коротке формулювання стосовно науково-популярного видання «українська науково-популярна книга має у своєму змісті соціальну інформацію, відображає практики та, відкриваючи найзагальніші закономірності історичного процесу, позначилася в культурі суспільства та слугує меті перетворення соціального буття» [32, с. 143].

У свою чергу дослідниця Е. Огар у своїй праці стверджує, що «одним з ефективних засобів прилучення до нових знань виступає науково-популярна література різноманітної тематики, різного рівня адаптації (різного ступеню популярності). «Перекладаючи» інформацію зі спеціальної мови (найчастіше — «мови науки») мовою, зрозумілою широкому читачеві, вона виступає для зовсім (або мало) підготовлених категорій читачів ефективним просвітницько-пізнавальним каналом, а для висококваліфікованих читачів-неспеціалістів у даній галузі — не менш ефективним каналом популярного інформування» [36, с. 52].

Специфічної вагомості набуває науково-популярна література в моральному, естетичному, інтелектуальному розвитку та вихованні людей, зокрема і молодого покоління. «Ефект присутності», омана безпосереднього пізнання, саме через індивідуальне ставлення до зображуваного, емоційна наповненість, «оскарження» до співпереживання, співтворчості, тісне переплетення логічних, теоретичних та образно-емоційних частин — ці ознаки досконалого науково-популярного видання призводять його вплив на всі галузі духовного і розумового світу читача — волю, думки, емоції. «Сходження поза межами обов'язкової (дошкільної, шкільної, університетської, інститутської) програми з новою інформацією про світ навколо, викладеною у доступній і одночасно цікавій та пізнавальній формі, може стати для людини початком поважного захоплення тією чи іншою дисципліною. Це стає першим важливим поштовхом до подальших загальнофілософських, психологічних роздумів про

зміст, причини і наслідки багатьох процесів і явищ, що трапляються у теперішньому, сучасному житті» [36, с. 56].

Стосовно лінгвістики, то Л. Памірська та М. Памірський стверджують, що «для мови науково-популярних текстів характерна велика кількість термінів, різних видів скорочень, перевага одного синтаксичного звороту над іншим, специфічний переклад граматичних конструкцій, еліптичний характер вислову думки тощо. У текстах зрідка трапляються метафори, метонімії, гіперболи, порівняння та інші засоби, що впливають на образність» [37, с. 248].

Можна об'єднати викладені думки дослідників, узагальнивши, сказати, що основна мета науково-популярних видань полягає в інформуванні аудиторії про нові досягнення в галузях науки і техніки, а також медицини. Науково-популярні видання подібні з науковими, але призначені для більш ширшого кола споживачів, які не є спеціалістами даної галузі.

Основною читацькою аудиторією науково-популярної літератури можуть бути усі зацікавлені в отриманні найновішого повідомлення про науку і техніку, звідси й випливає, що мова таких видань має бути простою, зрозумілою і доступною широкому загалу зацікавлених читачів.

Науково-технічний прогрес значною мірою помітно вплинув на якість життя кожної людини і на суспільство в загальному. Високі методи технології швидко впроваджуються і стають звичними у житті, впливають на прискорення плину часу і рівень комфортності проживання. Це все досягається завдяки новим науковим відкриттям. Такі досягнення не лише опосередковано позначаються на умовах існування людей, їхня роль і місце обов'язково мають висвітлюватись у науково-популярних виданнях.

Між інститутами, науковими осередками, а також між окремими вагомими вченими має бути зв'язок, який повинен забезпечити автор. За таких умов науково-популярні книги, періодика, теле- і радіопрограми розпочинають виконувати суттєво-важливішу роль, ніж раніше, до цього.

Отож, першорядною метою є донесення повідомлення про головні здобутки техніки і науки, просвітництво широкої кількості соціуму,

підвищення інтелектуального ступеня суспільства, задоволення інформаційних потреб людей та ін. Реалізація саме цієї мети залежить від багатьох факторів:

- змісту проблеми, наукової ідеї;
- доступності інформації;
- часу видання;
- накладу;
- місця;
- якості;
- мови;
- стилю публікації [27].

Чималий масив іншомовної, наприклад, російської або польської, інформації в українському просторі приводить до певного спотворення зв'язків з аудиторією. У суспільстві починає формуватися думка про те, що повідомлення про певні інтелектуальні надбання: техніку, науку, досягнення медицини, можна подати виключно мовою іншої держави. Таким чином, наукові і науково-популярні видання не рідною українською мовою є одним із прийомів маніпулювання великою масою аудиторії [4, с. 219].

Українське суспільство потребує відповідно-якісного українськомовного науково-популярного контенту. Насамперед найважливіше — вивчити потреби аудиторії та реалізувати значні зміни в поданні науково-популярної інформації українською мовою. Науково-популярні книги призначені для підвищення інтелектуального рівня жителів та для становлення високого рівня мовної культури українців.

Історія формування української науково-популярної книги починається з XIX століття — початок її зародження як виду самостійної літератури. Як зазначає дослідниця І. Комащенко, «науково-популярна література викладає науку як систематизоване знання про суть тих чи інших явищ об'єктивного життя, ретельно добираючи з науки здебільшого те, що має світоглядне, соціально-політичне або широке народно-господарське значення, те, що дозволяє формувати в читача здатність до творчого роздумування і

пізнавального інтересу як мотиву до діяльності. Науково-популярна книга не призначена для того, щоб набувати наукову соціальність або ж підвищувати кваліфікацію, вона не може замінити ні підручника, ні виробничої інструкції» [26, с. 59].

Стосовно розвитку та становлення української науково-популярної книги, то ще в 30-х роках XIX століття було надруковано немало творів українською мовою під діянням членів Кирило-Мефодіївського братства. Книжка із сільського господарства, так само як і сільськогосподарська освіта взагалі, суттєво цікавили братчиків. Проте їх умисли не були реалізовані, а одночасно із цим і їхня мрія про українську науково-популярну книжку. Вони готували надрукувати книги простою мовою, для простих людей і за доступною ціною. Громадським коштом М. Костомарова, а також і за участю П. Куліша почався друк книг. Таким чином українська науково-популярна книга поступово стала товаром, оскільки змінилося її призначення: не лише для любителів, але і для ревнителів. Свого покупця книжка знайшла і в селі, і в місті [26, с. 60].

Через несприятливі умови, здебільшого цензурні, українські видання були надруковані в Росії. Але з 1857 року, деякі книги почали друкуватися і в Україні завдяки впливу громад. Центрами були: Київ, Харків, Полтава, Чернігів. В цей час виникає особлива форма науково-популярного видання — «метелики». Як писав О. Лагутенко у своїй праці, «це були доволі приємні зовні видання, в кольоровій обкладинці, друковані великим, чітким шрифтом. До того ж політика російського керівництва перед польським повстанням 1863 року, певним чином допомагала такому розповсюдженню української книжки і, більше того, українську мову визнавали, дозволяли видавати літературу і навіть друкувати на державні кошти» [29, с. 73].

Науково-популярні видання безпосередньо того часу, стосувалися питань природознавства, історії України, медицини, з'являлися також книги довідково-практичного характеру. Це були ті самі «метелики», які в більшості

випадків публікували серіями. Але були й видання, що розраховувалися на декілька випусків.

У ХХ столітті науково-популярна книга почала збільшувати назви та тиражі видань, що й позначилося на загальному рівню розвитку населення та бажанням її купувати. Основна ціль була покладена на входження книги на ринок для забезпечення подальшого просування.

І вже сьогодні, в Україні існує немало праць, що аналізують, у зв'язку з активізацією історичних опрацьовувань і розробкою єдиної концепції, становлення історичного шляху українського народу та його книжкову справу, як повноцінне історичне явище. Роль надрукованого слова у вихованні національної свідомості й формування мислення про усю історію книгодрукування [26, с. 61].

Зважаючи на те, що багато видавців стабільно беруться за підготовку науково-популярних видань, проте перед ними незмінно й сьогодні виникає ще одне завдання, проаналізувати та знати яка книга з науково-популярного блоку матиме в сучасного потенційного читача підвищений рівень попиту. Вона повинна виділитися з-поміж інших за такими основними ознаками:

- зовнішнім і внутрішнім дизайном та художньо-технічною «начинкою» видання;
- майстерністю застосування прийомів популяризації викладу основного матеріалу.

1.2. Тематичне розмаїття науково-популярних видань

В сучасному стані книгодрукування не має єдиного погляду на систематизацію науково-популярних видань. Автори часто висловлюються про таку літературу в загальному, а не про книгу, як конкретний видавничий продукт. В матеріалах, де розповідається про науково-популярну книгу, за підґрунтя класифікації беруть декілька характеристик.

Приміром, пропонуються такі поширені види науково-популярної книги: інформаційна та пізнавальна (див. Додаток А). Розглянемо детальніше ці визначення.

«Науково-пізнавальна література — явище виняткове, і деякі науковці не розглядають її в суцільному контексті літератури, трактуючи це тим, що вона позбавлена від естетичного початку та виконує лише навчальну функцію. Направлена виключно до розуму людини, а не до цілісної індивідуальності людини. Тому такого роду література займає помітне місце в читацькому колі і співпрацює там на однакових правах з художніми виданнями. Впродовж всього свого формування, дорослішання і розвитку людина вимагає багатоманітної інформації про оточуючий світ і не тільки. Такий інтерес до різноманітних сфер знання великою мірою забезпечує власне науково-пізнавальна література» [34].

Вона справді вирішує, перш за все освітню задачу, дотична до навчальної літератури, і не має безліч характерних рис художніх творів. Втім у науково-пізнавальних виданнях існують свої наміри, прийоми для їх досягнення та власна мова спілкування з потенційним читачем. Не є ні навчальними матеріалами, ні художніми творами. Науково-пізнавальна література займає середнє положення і реалізує кілька функцій:

- на підсвідомому рівні ці знання;
- виклад інформації у доступній формі, роблять легше розуміння складних явищ та закономірностей.

«Дана література в першу чергу розвиває логічне мислення споживача та допомагає усвідомити взаємовідносини між предметами і відповідними їх подіями. Крім цього, подібні книги містять не тільки теоретичні дані, але і опис різних експериментів і досліджень, стимулюючи цим активне розуміння і пізнання дійсності. Безперечно, науково-пізнавальна література не направлена до почуттів, але і реалізує педагогічну функцію, а саме, розвиває образ міркування, вчить читачів ставити перед собою істинні завдання і навчитися вирішувати їх» [34].

«Своїм формуванням вона повинна завдячити теперішньому науково-технічному прогресу, хоча все-таки її поява жанрових зароджень (анотації,

бібліографічного опису, реферату) більше пов'язана з і піднесенням творів писемності і належала до давніх часів» [34].

Науково-інформаційна література як підвид науково-популярних видань досліджувалася дуже мало [56, с. 22]. За визначенням Г. Швецової-Водки, «науково-інформаційне видання — видання систематизованих або узагальнених відомостей відносно опублікованих чи неопублікованих даних з першоджерел, випущене друком організаціями, що здійснюють науково-інформаційну діяльність» [56, с. 23].

Готуючи інформаційні книги, редактору в першу чергу потрібно досягнути практику її редагування, досягнути ідейної, літературної та науково-інформаційної єдності. Разом з цим обов'язково потрібно врахувати і саму специфіку цілого видання.

Головними вимогами, що представлені до науково-інформаційних видань, є ґрунтовна повнота охоплення усіх джерел (відповідно до кінцевої мети книги), достовірність, актуальність, новизна, практична і теоретична важливість наведеної інформації.

У підручнику «Типологія видань» за редакцією А. Борсук виділяють збірник науково-популярних творів та науково-популярну монографію [9, с. 210].

«Науково-популярна монографія — це видання, де зібрані наукові відомості з конкретної галузі або теми надруковані в доступній та легкій для читача формі. Різними її видами вважають монографію в якій подаються наукові здобутки відповідно одної вузької галузі знань; також, монографію ретроспективно-аналітичного характеру проблем з ширшим колом або конкретного періоду розвитку вчення; науково-біографічну монографію, у якій висвітлюється творчий шлях або наукові мандри дослідника тощо» [9, с. 211].

Г. Шевцова-Водка пропонує таке визначення: «науково-популярна монографія — всебічний виклад результатів дослідження наукової проблеми у популярному (доступному нефаківцям) стилі. Таку монографію характеризує єдність змісту і вона свідчить про науковий внесок здобувача в науку і

розглядається як кваліфікаційна науково-популярна праця. За умов, що вона написана легкою і зрозумілою мовою» [56, с. 25].

На підґрунті монографії створюється видання, яке має назву — науково-популярної монографії. Видання цього виду, відносяться до науково-біографічної серії. Як у будь-якій монографії зобов'язані бути опубліковані матеріали стосовно конкретної проблеми або теми. Це, приміром, новий винахід, проблема наукового пошуку, дослідження, розробка теорії, проблема розвитку і становлення знань та ін.

У монографії подано чимале коло питань стосовно історії розвитку науки та техніки від минулого до сьогодення. Дана монографія має право на існування з науки, історії та техніки, також може знайти свого поціновувача. Представлені головні віхи історії найважливіших спрямувань науки і техніки, лаконічно охарактеризовано основні представники цих напрямків, поряд з цим окреслено найважливіші стадії їх розвитку.

Збірник науково-популярних творів — складається із незалежних один від одного матеріалів одного чи кількох авторів власне науково-популярних статей, есе, мемуарів, нарисів та висновки дослідження конкретних питань. У текстах висвітлено результати експериментів, минулі або актуальні результати та ін. інформація, спільна за тематичною ознакою.

«Цей вельми змістовний, легко сприймається, зрозумілий, цікавий та захоплюючий збірник відрізняється своєрідністю подання матеріалу: в ньому поряд з матеріалами авторів вміщені наукові публікації або витяги з дослідних праць вчених, яким присвячений збірник. Коло читачів збірки ширший, ніж читачів монографії, і може охоплювати всі основні читацькі категорії наукового видання» [56, с. 28].

Збірники наукових праць можуть бути представлені, як одно- або багаторазові, авторські або ж за участі цілого колективу, а також ювілейними.

Разом із вищезгаданими науково-популярними виданнями виділяють ще один вид — біографічний твір, де висвітлюється інформація про розвиток

науки, вирішення глобально-наукових проблем, та творча наукова практика дослідників.

А. Борсук висловлює таку думку: «у біографічному творі висвітлюється життя вченого, показують формування його світогляду, дається характеристика його внеску в науку. Біографії вчених в науково-популярному значенні привабливі тим, що в них бувають показано наукові досягнення в тих галузях пізнавальної діяльності, якою займався вчений. Іноді це відноситься до якого-небудь одного наукового напрямку, якому вчений прихильний протягом усього свого творчого життя. В біографії вченого поряд з основним науковим напрямком можуть бути представлені наукові результати, отримані в інших сферах науки» [9, с. 214].

Подорожньо-біографічні видання, де висвітлюється мандрівка дослідника з відповідними науковими цілями. Мова йде про творчість та наукових шукань вченого, про дослідження з певної галузі чи напрямку знань. У наукових експедиціях або поодинокі вчені відкривають нові винаходи. При реалізації науково-популярного видання допускаються редакторські пошуки та бачення, використання способів і прийомів, що різняться актуальністю і результативного впливу на читача. В такому разі науково-популярне видання дозволяє редактору більше власних дій, ніж усі інші види видань.

Загалом у основу зобов'язані бути вкладені всі типологічні ознаки, які характеризують конкретне науково-популярне видання. Проте, як показує практика, цільове призначення вводиться в поняття «функціональні властивості», а читацька адреса, має широкий спектр. Тому з боку редактора необхідно враховувати характер подачі інформації у виданні, вказати до кого апелює і яка ставиться перед ним мета. Задум книги потрібно узгодити з автором ще на етапі редакційного висновку.

На час створення концепції науково-популярного видання потрібно враховувати читацьку аудиторію. М. Тимошик умовно у своїй роботі виділяє такі основні категорії читачів [49]: «читач із вищою освітою і досить високою професійною підготовкою, який постійно виявляє сталий інтерес до новинок

техніки, науки і культури; читач із середньою або середньою спеціальною освітою, для якого читання такого виду літератури є засобом поглиблення самоосвіти; читач, який є спеціалістом із суміжних галузей науки і який об'єктивно зацікавлений у результатах наукового пошуку колег, що працюють «на стику» близьких наук; старшокласники і студенти, які завжди виявляли підвищений інтерес за принципом, що будь-які знання не бувають зайвими» [49, с. 306].

У редактора може виникнути особистий задум, який створюється під-час визначення читацького попиту та ринку або з урахуванням, які теми підлягають широкої цікавості.

Важливо запам'ятати, що при формуванні замислу книги (розробки видавничого накреслення) редакторові потрібно приділити увагу специфіці читацького кола даного науково-популярного видання.

1.3. Огляд науково-популярних психологічних видань на книговидавничому ринку України

Український книговидавничий ринок перебуває в процесі постійних метаморфоз: з'являються нові сучасні технології, виникають ідеї і різножанрові форми контенту, міняються читацькі смаки, уподобання і цінності, створюються нові видавничі плоди та поняття. «Одним із неологізмів, що рішуче потрапив у видавничий дискурс, але не віднайшов ясного й довершеного тлумачення, є поняття «нон-фікшн». Дана література за декілька останніх років набуває визнання посеред читачів і зростає популярністю на ринку за кількістю назв та накладів» [18].

Книговидавничий ринок України має немалою кількість проблем та небезпек — більше двох третин доходу припадає не на українські, а на російські видавництва. «Саме такі видання дешевші від українських, приблизно, на 20%. Значні діапазони книг, які реалізуються через книжкові ринки, прибувають до України незаконно, через пункти митного контролю, або напівлегально зі спеціально зниженою ціною» [47, с. 142].

«Поміж факторів інформаційної та соціально-економічної природи можна назвати:

- стрімкий розвиток розважального;
- поява комп'ютерних ігор;
- можливість особистого вибору і перегляду платформ за допомогою аналогового телебачення;
- збільшення ринку мобільних гаджетів для читання електронних книг;
- рухливий ріст напрямку інтегрованих інформаційних платформ;
- розвиток Інтернету» [3, с. 25].

Кризу на книговидавничому ринку можна зрівняти з переходом від книги, що написана від руки до тої, що надрукована за допомогою поліграфічних можливостей. «Така революція незламна, тому що неможливо припинити ріст в сфері високотехнологічного прогресу, як і заборони користування мережею Інтернет» [3, с. 26].

Випускаючи книгу, видавець, в першу чергу повинен вирішити, до якого із сегментів вона зобов'язана належати. Після цього він одразу розпочинає його вивчати, щоб упевнитися в обґрунтованості власного вибору. При цьому беруться до уваги два види характеристик книжково-ринкового сегменту: кількісні, дають уявлення про кількість потенційних споживачів у межах даного сегменту і про місткість ринку; якісні, результат отримується шляхом розважливого вивчення повної читацької аудиторії. До останніх належать:

- демографічні показники, вікові дані, національний склад;
- географічні характеристики, поділ населення на сегменти за територіями проживання;
- психографічні характеристики читачів, звички, традиції і звичаї, культурний і освітній рівень, релігійна приналежність тощо;
- адресні характеристики, для широкого кола читачів, бібліофільські, видання службового користування, бібліотечні;

- жанрові характеристики, науково-популярні та наукові видання, навчальна література, довідкові тощо [66].

Науково-популярна література, зазнає значну кількість перетворень. Спочатку великі тиражі затребуваних серед людей спеціалізованих видань збільшилися до декількох мільйонів примірників. Незабаром вони стали «біднішати», «худнути». Втім ринкова еволюція розділила їх на дві групи. Наприклад, залишилося дешевим виданням і навіть відкрило вільний доступ до сервісів свого сайту. А колись «скромне» — перевтілилося на барвисте видання з відповідно високою ціною і дочірнім агентством.

Дослідник Б. Ясінський переконує, що «чимало науково-популярних книг, українські видавництва перекладають з іноземних мов. За офіційними даними, кількість перекладних видань на психологічну тематику збільшилась. У 2017 році видруковано на 625 друк. од. (37,8 %) більше та на 3213,3 тис. пр. (63 %), у порівнянні з 2016 роком. Ця тенденція зростання зберігається у 2018 році. В той же час попри зменшення назв і накладів на ринку у порівнянні з минулою стадією, це не позначилося на книгах українською мовою, в той час, як російською мовою вийшло на 48,1 % менше, ніж протягом 2016-го року. Про це свідчать дані Книжкової палати України» [64, с. 386].

Проте всі науково-популярні книги психологічної тематики, попри різницю у виборі тем, стилю, подачі матеріалу та цінової політики мають дещо принципово спільне — великі тиражі. За даними дослідження «збільшилась кількість психологічних видань: 2018 видруковано на 625 друк. од. (37,8%) більше та на 3213,3 тис. пр. (63%), у порівнянні з 2017-тим роком. Ця тенденція зберігається у 2019 році. Водночас попри зменшення назв і накладів на ринку в цілому у порівнянні з докризовим періодом, це не настільки позначилось на книгах українською мовою, тоді як російською мовою минулого року вийшло на 48,1 % менше, ніж протягом 2016-го року. Про це свідчать дані Книжкової палати України» [64, с. 388].

За мовною ознакою переважають україномовні видання, але все-таки 20% посідають книги російською та іншими мовами. Простежили та зауважити, що

психологічна література видається у всіх регіонах України. Можемо стверджувати, що психологічні видання, як сегмент української літератури «нон-фікшн», є специфічним феноменом, на основі якого можна досліджувати сучасну книгу та її особливості.

Випуск перекладної літератури, займає немалий сегмент продукції на книговидавничому ринку України — науково-популярна література, яка викликає сталий інтерес серед читачів.

Аналіз ринку серед видавництв (див. Додаток Б) показав, що першість серед випуску науково-популярної літератури має «Клуб Сімейного Дозвілля». Це видавництво випускає такі видання шаленими накладками у кілька десятків тисяч, щороку перемагає в різних номінаціях та отримує нагороди.

Видавництво «Темпора» орієнтоване на «заможного» читача, їхні видання мають високу якість як змістового наповнення так і високість поліграфічного виконання. Серед їхніх книг переважають книги історичної тематики. Тематично розбавили свій спектр видань антропологічного, соціологічного, філософського та навіть економічного спрямування.

Ще одне видавництво — «Кассіопея», що також має у асортименті науково-популярну літературу. Також варто відзначити й видавництво — «Країна Мрій», що в більшості спеціалізується на дитячій літературі, проте недавно почало активно випускати у світ переклади науково-популярну літературу і доволі високої якості та невисокої ціни. Вони посіли значну сходинку у випуску науково-популярної літератури психологічної тематики українською мовою.

Отже, щодо тематичного наповнення книжкового ринку науково-популярних видань доволі невелика частина стосується тем книжкової справи, маркетингу ЗМІ, релігієзнавчої тематики. Збільшують свій спектр переклади видань із психології. Відзначимо, що кількість книг цього спрямування досить широко представлена на книжковому ринку, вони все ще не можуть повністю задовольнити потреби потенційного читача.

РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ СУЧАСНИХ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ

2.1. Зовнішнє оформлення

Створити хорошу книгу — великий творчий крок для автора, поета чи вченого. Але видати книгу, щоб люди хотіли читати її, отримувати естетичне задоволення від художнього оформлення — велика й клопітка праця, що заслуговує людської поваги і щирої вдячності.

Сучасна видавничо-поліграфічна галузь розвивається відповідно з цільовою аудиторією та читацьким призначенням видання, рисами її змісту. Розглядаючи книгу, як спосіб поліграфічного виконання варто враховувати усі компоненти для її виготовлення. Матеріали, які знаходяться в книзі, її читацьке призначення є головним чинниками, що впливають на внутрішнє оформлення книги та зовнішній вигляд. Оскільки зовнішність видання справляє на потенційного читача істинне враження. З першої зорової оцінки видавничий продукт може або привернути до увагу себе або всупереч цьому зовсім не зацікавити читача [11, с. 108].

«Книга — це головне джерело пізнання» [1, с. 45]. Безумовно, технічний прогрес створив нові джерела інформації — наприклад, електронні підручники, але саме книжкою можна послуговатися, без будь-яких додаткових технічних гаджетів і при тому одержати повну естетичну насолоду, щонайбільше якщо її досконало видано.

Книжкова справа почала розвиватися разом із розвитком людства, реалізуючи в собі його головні досягнення і відповідаючи установам того чи іншого історичної часу. Книга, як матеріал, виготовлений в галузі виробництва, має предметну форму, яка виділяється своєрідністю й особистістю компонентів, які характерні для кожного історичного інтервалу часу. Впливає на найпотаємнішу сферу людської індивідуальності — світ духовний. Під впливом видання у кожної людини формуються різні ідеї, думки, образи, які в процесі буття продукують загальне знання, яке дає крок до нового витку в розвитку соціальної свідомості [2, с. 16].

Близько століття тому, книги друкувалися іншим способом, не таким, як сьогодні. Верстальники, редактори, типографи, художники вручну оздоблювали зовнішній вигляд видання. Причому наповнювали не лише малюнками, а й різними камінцями, використовували традиційні узори.

Зовнішні компоненти дають первинне уявлення про зміст друкованої книги. Від оформлення залежить перше враження потенційного читача, виникає бажання прочитати та купити книгу. Тому, у наш час, видавництва приділяють багато уваги оформленню. До зовнішніх елементів видання належать [57, с. 364]:

- обов’язкові: палітурка, обкладинка;
- необов’язкові: суперобкладинка, корінець, форзац, ляссе футляр.

Форзац є незамінним елементом для всіх видань, що виходять в палітурці.

Робота над зовнішнім оформленням триває в той же час, що й з опрацюванням авторського оригіналу, але постає лише після вибору формату книги і її обсягу, адже ці показники відбиваються на товщині книжкового блоку і, відповідно, власне ширину корінця на величину мальовничого поля палітурки та суперобкладинки.

Видавничий ряд роботи над зовнішніми елементами припадає на три етапи:

- фомування завдання;
- виготовлення і перегляд ескізів;
- опрацювання задуманого оформлення з врахуванням технічних характеристик книги, перегляд поліграфічного відтворення.

Проект і ескіз оформлення зовнішнього вигляду створюється у межах мальовничого поля, що обмежене форматом та обсягом книги (щільності паперу, товщиною блоку з врахуванням кількості сторінок), величиною набору, обраним видом обкладинки чи палітурки та іншими технічними особливостями.

Відповідно до ДСТУ 7.84:2008 «умовними позначками фіксується:

- перелік елементів зовнішнього оформлення: обкладинка (палітурка), суперобкладинка, футляр, ляссе;

- тип;
- оформлення суперобкладинки;
- форми корінця;
- наявність канта;
- способи поліграфічного виконання: виготовлення друкарської форми, спосіб друку, фарбність, спосіб оздоблення, матеріали тощо» [21].

Обкладинка і палітурка — обов'язкові елементи книги, що мають два покликання. Перше, вони скріплюють аркуші, убезпечують їх від пошкодження, бруду і будь-яких інших зовнішніх чинників чим роблять видання витривалішим. Друге, дають індивіду першу загальну інформацію про книгу. Читачеві впадають у око зовнішні елементи, коли розглядає книжкові стелажі у магазинах чи бібліотеках. Від цього враження залежить, чи познайомитися читач докладніше з книгою.

Дослідниця В. Шевченко пояснює, що «зовнішні елементи виконують не тільки інформаційну, але і рекламну функцію. *Інформативність* зовнішнього оформлення необхідна для оперативного знайомства, пошуку на полиці, письмовому столі. Первісне джерело інформації для читача — титульні дані, анотація, а також ілюстрації та декоративні елементи, розташовані на першій та четвертій боковині палітурки (обкладинки), корінці і суперобкладинці. Характер *рекламності* або *декоративності* зовнішнього оформлення пов'язана зі змістом і призначенням видання, візуально демонструє найцікавіші його фрагменти. Для створення ескізу художник має чітко уявляти тему друкованого твору, його читацьке призначення. Ескіз виконується або у *загальному* вигляді з метою визначити композицію майбутнього видання, або із детальним описом всіх характеристик, включаючи визначення кольорової гами, шрифтове оформлення, композицію розвороту. На заключному етапі роботи елементами зовнішнього оформлення перевіряють пропорції, яскравість поліграфічного виготовлення оригіналу, кольори, що важко відтворюються, суміщення фарб при друкуванні» [57, с. 365].

2.1.1. Обкладинки.

За визначенням ДСТУ 7.84:2008: «Обкладинка — покриття блока видання (тобто комплекту скріплених між собою аркушів чи зошитів), що складається з двох боковин, а у виданнях обсягом понад 68 сторінок має корінцеву частину. Обкладинка скріплюється з блоком видання без форзаців. На її боковинах розташовують текстові й зображальні (штрихові, півтонові і комбіновані) елементи будь-якого ступеня мальовничості, що характеризують видання і виконують інформативно-рекламну функцію» [21].

Ще одне значення, яке висвітлює у своїй роботі В. Ярема «Обкладинка — паперова оправа видання, що уберігає його сторінки від пошкодження і забруднення. Це найпростіше зовнішнє покриття друкованого видання. Видання з обкладинці посідають все міцніші позиції на поліграфічному ринку як за кордоном, так і в Україні. Це наймасовіший вид конструкцій книжкових видань. У деяких країнах в обкладинках випускають до 50-60 % усієї книжкової продукції» [63, с. 71]. «Обкладинка творить перше враження у людини від друкованої книги. Тому потрібно актуально звернути увагу читача і передати зміст у графічно-дизайнерському виконанні» [40, с. 150].

Спеціаліст із дизайну засобів масової інформації Н. Дубіна виділяє чотири типи книжкових обкладинок: «шрифтовий, символічний, орнаментальний сюжетно-тематичний» [22].

Продуктом для обкладинки довгий час був лише папір у декілька разів цупкіший за аркуші у виданні. Розріст технологій ввів у виробництво сучасні, більш витриваліші матеріали для обкладинок. До паперової додають прозору синтетичну оболонку або ж лакують її. Практичний матеріал для покриття паперової обкладинки — полімер. «Обкладинки з паперу, розраховані на недовгий або середній термін користування, малого обсягу. В обкладинці з міцніших матеріалів виходять видання обсягу і формату більшого та уже для довгого користування» [57, с. 366].

В. Сава у своїй роботі виділяє «за способом брошурування і обробки книжкового блока (комплектування вкладкою чи підбиранням, тип форзаца, наявність капталу і т. п.) книги умово можна поділити на п'ять груп.

Перша група — комплектування блока вкладанням, шиття дротом із загином скоб всередину чи назовні. В цю гру входять всі видання в обкладинках при обсязі до 68 сторінок.

Друга група — комплектування блока накладанням, приклейний форзац, шиття нитками, заклейка корінця книжкового блока. До цієї групи належать видання в оправах № 5-7 обсягом 68-160 сторінок.

Третя група — комплектування блока накладанням, приклейний форзац, шиття нитками, круглення корінця (при кругленому корінці), каптал, заклейка корінця блока стрічкою паперу, друк на спинці блока. Ця група застосовується для видань обсягом від 160 сторінок.

Четверта група — комплектування блока накладанням, приклейний форзац, шиття нитками, круглення корінця, каптал, заклейка корінця блока стрічкою паперу чи марлею, друк на спинці блока. Сюди належать видання в оправах № 5,6,7 і 8 обсягом від 160 сторінок.

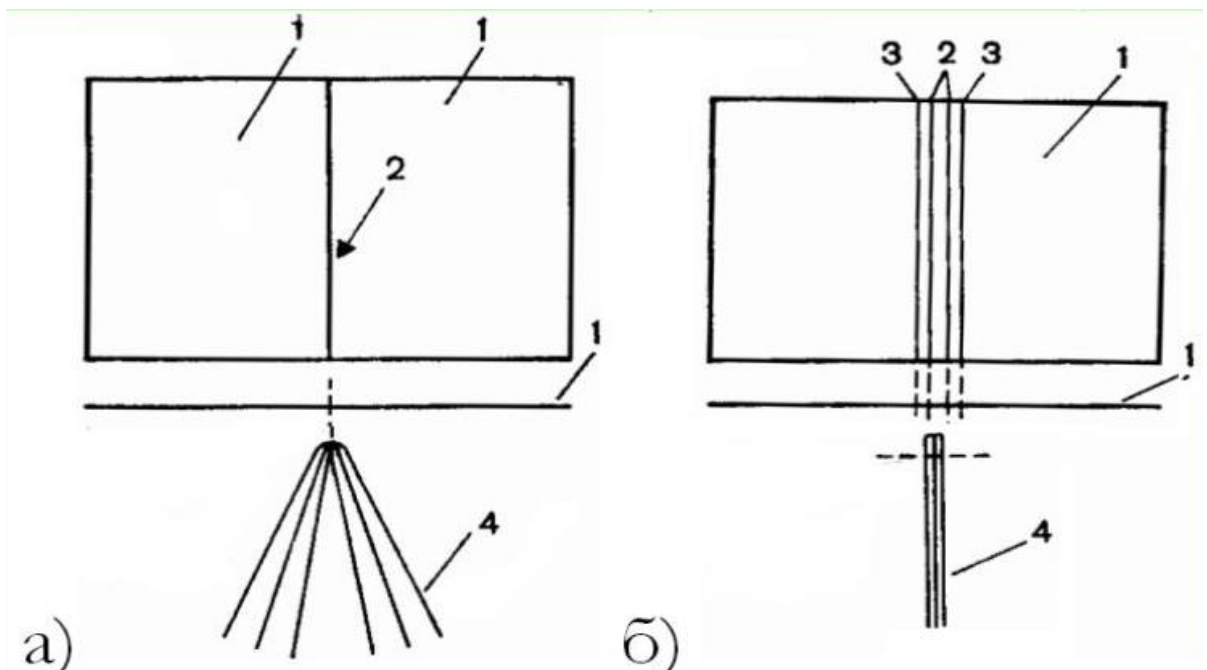
П'ята група — комплектування блока накладанням, пришивний форзац з тканинним фальчиком, шиття нитками, круглення корінця, каптал, стрічка-закладка, заклейка корінця блока стрічкою паперу чи марлею, друк на спинці блока. Можливе зафарбування обрізів. Ця група об'єднує особливо відповідальні видання, в оправах № 7 і 8 обсяг понад 180 сторінок, розрахованих на довготривале і часте користування» [44, с. 10].

За ДСТУ 7.84:2008, «видання в обкладинці комплектують двома способами (див. Рис. 1):

- вкладанням (внакидку). Обкладинка бігується по корінцю, надягається на зошити, вкладені один в один, і прошивається в корінцевому згині дрововими скобами (кінцями усередину брошури); таке кріплення застосовують у виданнях малого і середнього форматів при обсязі не більше 68, або у виданнях

великого формату обсягом до 128 сторінок або товщиною до 5-7 мм.

- підбиранням (урозпуск). Блок комплектується зі сфальцьованих зошитів підйомкою, тобто аркуші накладаються один на один у стопку; блок зшивається нитками або прошивається скобами у корінцевому полі на відстані не більше 5 мм від краю; а обкладинка надягається на блок. Уздовж корінця обкладинки роблять чотири біги: два на відстані, що дорівнює товщині блока видання, і два на відстані не більше 5 мм від попередніх. Корінець обкладинки приклеюється до корінця блока, відбігована частина на передній боковині — до першої сторінки блока, а на задній боковині — до останньої сторінки блока» [21].

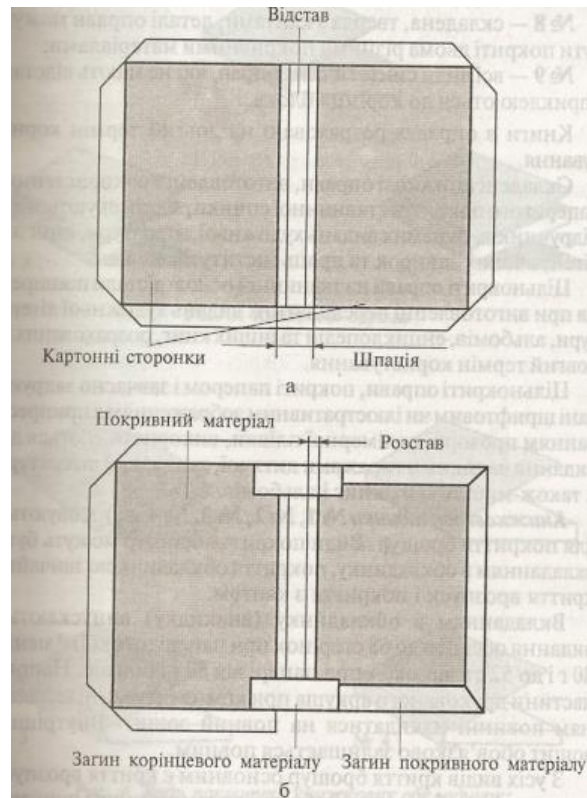
Рисунок 1. Комплектування обкладинки: а – для шиття вкладанням; б – для шиття підбиранням: 1– боковини; 2– біги по товщині блока; 3 – біги для відкривання боковини; 4 – блок видання.

Вікторія Шевченко у підручнику з редагування вказує, що «між боковими обкладинками розміщуються шпації — проміжок між двома боковими обкладинками чи палітурками, який дорівнює розміру корінця з урахуванням розставів.

Конструкція зовнішнього оформлення є двох видів (див. Рис. 2):

- суцільнокрите;
- складене.

Приклеювання палітурки до форзаців здійснюється, як правило, по всій поверхні. Проте нерідко застосовують неповне приклеювання: клей наноситься лише на зони форзаців, які прилягають до корінця та переднього обрізу» [57, с. 368].

Рисунок 2. Конструкція оправи: а – суцільнокрите; б – складне.

В. Сава (Рис. 3) зазначає, що «застосовуються такі (номери) оправ:

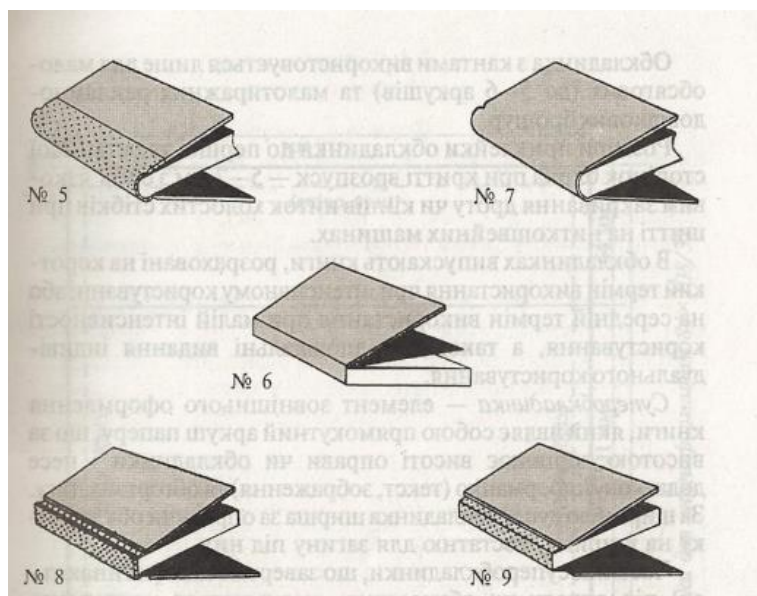
№ 5 - складена, з кантами, тверді сторінки покриті папером, спинка - тканиною;

№ 6 - цілнокрита, гнучка з кантами чи без них;

№ 7 - цілнокрита, тверда з кантами, часто з прямим корінцем (картонний відстав), покриття може бути тканиною чи синтетичним матеріалом або папером (масою не менше 100 г);

№ 8 - складена, тверда з кантами, деталі оправи можуть бути покриті двома різними покривними матеріалами;

№ 9 - всі види синтетичних оправ, які не мають відстава і приклеюються до корінця блока.

Рисунок 3. Книжкові оправы

Книги в оправах розраховані на довгий термін користування. Складені книжкові оправы, виготовлені з використанням паперового покриття і тканинної спинки, застосовуються для підручників, окремих видань художньої літератури, книг для дітей, вчених записок та праць інститутів.

Цільнокриті оправы на тканинній основі дістали поширення при виготовленні передплатних видань художньої літератури, альбомів, енциклопедій та інших книг, розрахованих на довгий термін користування.

Цільнокриті оправы, покриті папером і завчасно задруковані шрифтовим чи ілюстративним зображенням з припресуванням прозорої полімерної плівки, використовуються для видання великими тиражами дитячої, художньої літератури, а також мистецьких книг і альбомів.

Книжкові обкладинки № 1, № 2, № 3, № 4 застосовуються для покриття брошур, можуть бути: вкладанням в обкладинку, покриття обкладинкою звичайне, криття врозпуск і покриття з кантом» [44, с. 11].

2.1.2. Палітурка

ДСТУ 7.84:2008 «Видання. Обкладинки та палітурки» визначає термін палітурка, як «основна частина зовнішнього оформлення видання, виготовлена з цілісного аркуша картону чи картонних боковин, обклеєних покривним палітурним матеріалом; яка з'єднується з блоком за допомогою форзаців. Палітурка міцніша за обкладинку, але тривкість різноманітних типів залежить від матеріалу й особливостей конструкції» [21].

Палітурки поділяються за конструкцією і покривним матеріалом на 5 типів. Держстандарт затвердив (Рис. 4) «п'ять типів палітурок:

- тип 5 — складена палітурка з картонними боковинами, вкритими папером і з'єднаними корінцем із міцного матеріалу (найчастіше – тканини), з кантами. З внутрішнього боку до корінця приклеюється відстав із паперу.
- тип 6 — суцільна палітурка з однієї деталі (ціліснокартонної або ціліснопластмасової), гнучка, з кантами чи без них, з'єднується з блоком лише форзацами. Виготовляється з картону, палітурного матеріалу на паперовій або нетканій основі, чи пластикату. За конструкцією така палітурка нагадує обкладинку, але з блоком з'єднується не у корінці, а за допомогою форзаців.
- тип 7 — складена суцільнопокрита, тверда, з кантами, часто з прямим корінцем. Картонні боковини та паперовий відстав обклеєні одним матеріалом (тканина, синтетичний матеріал, папір вагою не менше 100 г/м²). Складається з чотирьох деталей: картонні боковини, відстав, покриття.
- тип 8 — складена палітурка із накладними боковинами і накладним корінцем, що вкритий матеріалом із загином зверху та знизу. Боковини покриваються папером із загином з обох боків, відстав – з картону, покриття з двох покривних матеріалів.
- тип 9 — складена палітурка з накладними боковинами і обкантованим корінцем. Не має відстава, корінець приклеюється

безпосередньо до корінця книжкового блоку. Застосовується дуже рідко» [21].

Палітурки створюють із прямими чи закругленими кутами. Продуктом для них може бути картон, тканина, шкіра, тисненням, золоченням, аплікаціями голограмами, різними фарбами. Приєднання палітурки до форзаців відбувається по всій поверхні. Утім нечасто використовують приклеювання: клей намащують лише на зони форзаців, які доторкаються до корінця та переднього обрізу. Ширина даних частин становить орієнтовно $\frac{1}{4}$ ширини від блоку [57, с. 371].

2.1.3. Необов'язкові елементи зовнішнього оформлення

У сукупності зовнішнього оформлення книг важлива позиція належить корінцю. Від його оформлення і змісту залежить швидкість пошуку, а від матеріалу та форми — витривалість видання.

Корінець — елемент книги, що визначає його товщину. Розрізняють корінець оправи та книжкового блоку. За формою корінці бувають:

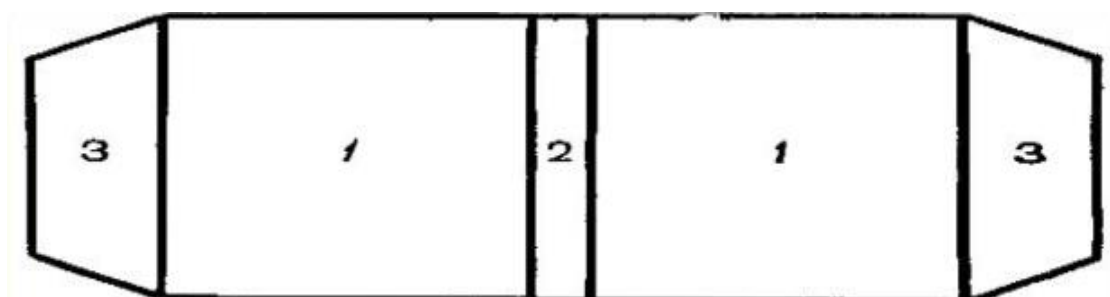
- прямі;
- заокруглені;
- фальцовані [57, с. 372].

Корінець може бути задрукованим та містити певну інформацію або — незадрукований. Стандарт не формує товщину корінця, щоб він залишався чистим.

Виробництво корінця визначається від манери скріплення книжкового блоку. Якщо він знаходиться без марлі, корінець обгортається із додаванням клею звичайною або тонкою марлею, це може бути тканинний або нетканинний матеріал, в більшості випадків це для недешевих книг. Інший варіант — обробка країв папером, це може бути як гладкий так і гофрований або тканиною. Утім цю операцію реалізують лише ручним способом і лише для видань високої якості, які виходять малим тиражем.

Розмір корінця вирішується за допомогою формату і обсягу книги. Висота така ж як і висота блоку, а ширина – товщина врахуванням кількості сторінок тобто зошитів у блоці і власне самої ваги паперу.

За В. Савою, «суперобкладинка — елемент зовнішнього оформлення книги, який являє собою прямокутний аркуш паперу, що за висотою дорівнює висоті оправи чи обкладинки і несе додаткову інформацію (текст, зображення) та обгортає книгу (див. Рис. 4). За шириною суперобкладинка ширша за оправу чи обкладинку на ширину, достатню для загину під них [44, с. 13].

Рисунок 4. Схема суперобкладинки: 1 – боковини; 2 – корінцева частина; 3 – клапани.

Частини суперобкладинки, що завертаються (загинаються) під оправу чи обкладинку, називаються клапанами. Клапани часто оформляються текстом чи ілюстраціями. Первісна функція суперобкладинки — захист книги від пошкоджень і забруднення — зберігається і сьогодні, але її інформативне та естетичне завдання переважає.

Відносна самостійність суперобкладинки стосовно оправи дозволяє оформляти її багатше. На ній розміщують інформацію про саму книгу, про серію книг, про видавництво та його діяльність, про автора і т. ін., що робить суперобкладинку важливим засобом реклами. На естетику суперобкладинки і її роль у книжковому ансамблі впливають рекламна функція, цільність поверхні, яка дозволяє зробити єдине композиційне вирішення, можливість п'ятичастинного членування (дві сторінки, спинка і два клапани), тонкість і гнучкість паперу. Деколи використовують внутрішній бік суперобкладинки.

Додатково суперобкладинку лакують або наклеюють на неї прозору плівку, що підвищує міцність і покращує її естетичні якості» [44, с. 13].

Бувають такі види суперобкладинок:

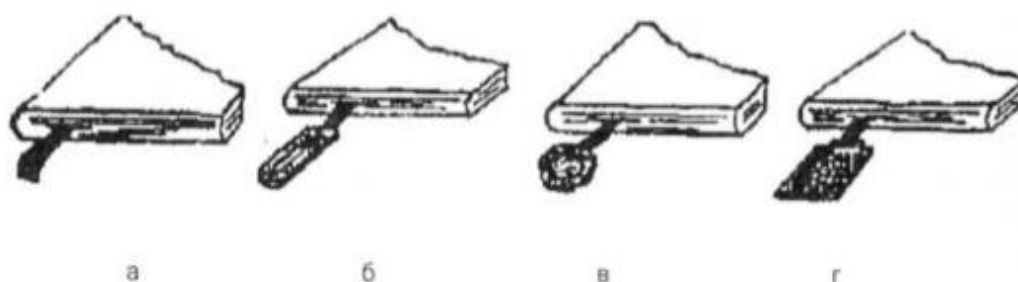
- подвійна або звичайна;
- бандероль, вузька стрічка посеред блоку;
- обкладинка-закладка;
- із висічкою фсонної щілині [57, с. 374].

Зображення і тексти різних кольорів на паперову суперобкладинку здійснюється різними способами друку, а на суперобкладинку з тканини — трафаретним або офсетним способами. Часто не мають ілюстрацій прозорі целофанові суперобкладинки [63, с. 68].

За визначенням В. Шевченко «форзац — це сфальцьований аркуш щільного паперу в один згин, для скріплення блока видання з палітуркою. Формат форзаца готового видання дорівнює формату розвороту. Іноді застосовують так званий, «свій» форзац: перший та останній аркуш видання приклеюють до обкладинки (палітурки). Мальовниче поле форзаца, що випускається під обріз, має запас на підрізку не менше 5 мм. Форзац може бути незадрукованим (з білого або кольорового паперу, фарбованої маси), зафарбованим, або на ньому розміщують одно-, багатокольорові тематичні або декоративно-орнаментальні зображення. Для багатокольорового тонового друку форзаца або задрукування його фоновою фарбою застосовується, зазвичай, офсет Зразок кольору тла форзаца обов'язково подається у друкарню, Для друкування тематичних або орнаментальних зображень виготовляються оригінали, що відповідають вимогам до оригіналів обкладинки» [57, с. 375].

Певні книги, що мають палітурку або ті, що створені для нешвидкого темпу читання, приміром, енциклопедії, то такі видання додатково оздоблюються стрічкою-закладкою (ляссе). Часто вона приклеєна під капталом до корінця. Такого роду стрічка значно спрощує користування книгою і продовжує термін придатності. У поодиноких виданнях може бути декілька різнокольорових закладок.

Матеріалом найчастіше може виступати віскозна стрічка чи шовкова тасьма. Колір — білий чи червоний. Довжина зазвичай перевищує довжину книжкового блока на 3-5 см, а ширина дорівнювати 3-8 мм (див. Рис. 5, а). Паперова закладка на кінці стрічки (див. Рис. 5, б). Закладка з маркою на закінченні (див. Рис. 5, в). Також може бути у вигляді медальйону (див. Рис. 5, г), товщиною 1 мм.

Рисунок 5. Види стрічок-закладок.

У словниках, які великі за обсягом, на першому бічному полі блока деколи здійснюють висічки і наліпки, за допомогою яких простіше знаходити слова на потрібну літеру. Такий спосіб доречний, але використовується досить рідко через труднощі з технологічної сторони.

Теж нерідко потрібно пророкувати здатність тягнути окремі аркуші та копіювати видання з новою інформацією або усувати уже віджилий. З цією ціллю блок складають не зі сфальцьованих зошитів, а із двосторінкових аркушів. У книгах, що виходять в специфічному оформленні, допускаються інші особливості компонентів блока. Приміром, стрічаються книги, де різні елементи блока надруковані на відмінних за кольором і форматом аркушах.

Верхній обріз блока може відрізнятися іншим кольором, що співзвучно перегукується з кольорами на обкладинці. Цей прийом має орнаментальне значення. Інколи обріз блока торшонують, з хвилястою поверхнею.

Додатки, які виготовлені не з паперу, є так званим інструментом для практичної роботи. Для них досить паперової кишені, що скріплена зі заднім форзацом.

Для укомплектованих книг створюють футляри, в які вносяться усі комплектуючі. У футляр часто додається окрему частину, що має певну цінність історичну або художню [57, с. 377].

2.2. Ілюстрування

Сьогодні уявити книгу без ілюстрацій важко. Вони спостерігаються скрізь. Новітня наука обґрунтовано розповідає про те, що зображення спрощує сприйняття зв'язаної з ними інформації.

Художнє оформлення видання — важкий і важливий етап у підготовці книги до друку. Форма друкування, вигляд ззовні, краса, зручність і лаконічність розуміння важких частин та компонентів у першу чергу створюють зацікавленість твором, якщо зміст потенційному читачеві ще не знайомий.

Ілюстрація в загальному значенні — пояснення текстової інформації зоровим прикладом, а у вузькому — сфера мистецтва, що стосується наукового і літературного текстів образотворчим тлумаченням. Погоджуємося із твердженням, ілюстрацію у виданні трактують як «будь-яке графічне зображення (малюнок, креслення, схема, діаграма, карта, фотографія, портрет, тощо), яке наочно пояснює або доповнює текст видання, на сторінках чи інших елементах матеріальної конструкції видання» [1, с. 45].

Ілюстрація не лише пояснює текст, а й поповнює його своїми естетичними образами, розвиває, коментує і доповнює основний матеріал. Найважливішими якостями зображення є її залежність від письменницького тексту і мета — додатково приєднувати наочно-зорові образи, розповідь письменника.

Зображення, їх добирання і коректне розташування зобов'язані бути відповідними своєму призначенню та бути доступно-зрозумілим для тих, кому адресується книга. Число ілюстрацій, їх підбір і манера відтворення залежить від обличчя видання, змісту та жанру.

Так, у «Словнику-довіднику ілюстратора науково-технічної книги» читаємо, що «ілюстрації завжди виступають як складова частина книги, тісно пов'язана не тільки з її вмістом, але і зі способом друку та брошурування, технікою її виконання. Адже є не тим малюнком, що виконав художник пером або пензлем, тушшю або аквареллю, а друкарським відбитком, що відтворює малюнок художника. Якість ілюстрації в книзі залежить не тільки від авторів, а й від редакторів, працівників друкарні, тобто ілюстрація стає повною мірою результатом колективної праці» [1, с. 49].

Окрім головної функції — пояснень, ілюстрації виконують і цілий ряд інших. Зображення не лише тлумачить основний текст, а й розширює і доповнює його, тому функцію інформації художніх елементів потрібно визнати з-поміж інших найважливішою.

Невіддільною особливістю ілюстрацій є здатність емоційного впливу на індивіда. Адресуючись до конкретної книги, ми підлягаємо емоційному впливу і зі сторони тексту, і зі сторони форми книжкової подачі, важливим уривком якого є ілюстрації.

У підручнику «Мистецтво кольору» виділяють три головних функцій ілюстрацій у книгах: естетичну, інформаційну та емоційно-психологічну. «Інформаційна функція. І текст, і ілюстрація є формами подачі інформації. Ілюстрації, що виконують функцію подібного роду, можуть містити собі графіки, номограми, а також додавання кольору, за допомогою якого стає легше відшукати необхідний матеріал.

Емоційно-психологічна функція. На емоційний настрій читача впливає якість паперу, гарнітура шрифту та інші формальні характеристики видання. Вибираючи видання, споживач оцінює його візуальний ряд. Іноді зайва строгість оформлення або відсутність ілюстрацій ускладнюють сприйняття книги, і навіть гарне видання не матиме великого успіху. Щоб спростити сприйняття інформації в виданні, іноді замінюють громіздкий текст, ємним малюнком.

Естетична функція. Ілюстрація в виданні має подвійне естетичне навантаження. З одного боку, вона сама є предметом мистецтва, а з іншого – є частиною видання. Адже зображення проявляє себе у виданні та як самостійна художня форма, і як повноправний елемент книги» [24, с. 102].

Ілюстративний матеріал є одним із чинників, що створюють цілісність усіх компонентів книги. Від їх числа, розміру, якості залежить чіткість усього видання. співзвучність та співмірність всіх компонентів книги визначає його цілу естетичну цінність.

Книжкова ілюстрація, має головну різницю від інших зображень — опираючись на основний текст створюється під нього. Усі козирі ілюстраційних матеріалів повністю розкривають зміст усього видання, де є значущим елементом. Замало лишу вставити зображення в текст — потрібно вдало створити ілюстраційний та текстовий компонент в усій книзі. Правильне розміщення зображень та композиція видання характеризує його естетичну значущість і цінність як факту книжкового мистецтва.

О. Семенов у підручнику «Розповідь про художника-казкаря» твердить, «що не в кожному з видань ілюстрації проявляють себе всебічно. В одному з них найбільш важливим стає значення ілюстрацій як додаткового джерела інформації; в іншому — ілюстрації допомагають засвоїти зміст повідомлення, правильно спрямувати увагу читача; у третьому — на перший план виступає сам зміст образотворчого матеріалу, його естетичні переваги. Виявляючи себе неоднаково, ілюстрації ніколи не бувають функціонально односторонніми, тією чи іншою мірою у виданні обов'язково присутній весь спектр їх функціональності» [45, с. 52].

Ілюстрація є зоровим акцентом, який налаштовує індивідів на прочитання книги. У першу чергу, реципієнти передивляються картинки, фото, а опісля починають вчитуватися у заголовки та основний зміст.

За словами В. Шевченко «зображення можуть бути оригінальними, створеними для певної публікації або взяті з інших джерел. Вони подаються

автором або виконуються видавцем. Пошуком зображень у редакції займається фахівець, який:

- компетентний у змісті, концепції видання;
- має доступ до бази даних зображень, постійно її поповнює і систематизує;
- орієнтується у спеціалізованих колекціях друкованих та електронних малюнків;
- вміє підбирати ілюстрації;
- знає законодавство щодо авторських прав на зображення, взяті в інших джерелах.

Усі зображальні паперові та електронні оригінали ретельно вивчаються редактором і дизайнером з погляду можливостей відтворення, щоб за наявності альтернативи обрати найбільш придатний варіант.

Існує кілька джерел отримання ілюстрацій для публікацій:

- сканування;
- колекції цифрових фотографій на диску;
- зображення, отримані з екрана комп'ютера;
- зображення, отримані за допомогою цифрових камер;
- оригінальні електронні чи графічні малюнки.

Готові ілюстрації художній редактор перевіряє, підписує, складає у потрібному порядку і об'єднує з текстовим оригіналом для розмітки. Слід зауважити, що текстовий оригінал має бути вже відредагований, тобто перетворений з авторського у видавничий. Цілком ймовірно, що під час опрацювання тексту деякі його фрагменти можуть бути вилучені, інші змінені, щось — додане. А це означає, що авторські позначки щодо зображень зазнали змін, потребують перевірки і повторної нумерації» [57, с. 307].

Зображення відповідно до мети і призначення застосування:

- дають змогу взнати про щось нові явища;
- мають естетично-художній характер.

Авторка В. Шевченко ілюстрації у книзі розрізняє «за значенням та місцем, зв'язком з текстом, технікою виконання й поділяються на такі види: пізнавальні, художньо-образні, документальні та декоративні.

Пізнавальним зображенням властива чіткість вираження функціональних особливостей предмета або явища, документальність. Це предметні й математичні креслення, предметні малюнки, фотографії, схеми, без яких зміст може залишитися незрозумілим. Основна функція пізнавальних зображень — розширити можливості читача щодо пізнання ситуації, пояснити зміст текстового повідомлення, його логіку. Вони застосовуються в науковій, технічній, навчальній, науково-популярній та науково-художній літературі. Науково-пізнавальні ілюстрації подаються у вигляді реальних (фотографія, малюнок) чи формальних зображень (утрируване передання дійсності, збільшення фрагменту), інфографіки, монтажу кількох зображень.

Художньо-образні зображення доповнюють літературний образ, поглиблюють образне сприйняття тексту, застосовують у літературно-художніх виданнях. Вони розкривають мету твору, послідовно висвітлюють сюжет, перебіг думок автора, акцентують увагу на найважливішому. Існують різні підходи до художньо-образного тлумачення зображення: ілюстрація може бути тісно пов'язана з текстом, йти за літературним викладом, а може мати загальний смисл і розміщуватися паралельно до тексту, розкриваючи певну епоху, ідею. Якщо в науковому виданні ілюстрація зберігає максимальну точність зображення об'єкта, то в літературному вона дає можливість читачеві фантазувати, створювати власне уявлення.

Документальні зображення є перефотографованими чи відсканованими відбитками творів, що відомі з інших джерел і вживаються у наукових, науково-популярних, періодичних виданнях. За характером зображення вони можуть бути текстовими (рукописні тексти, сторінки попередніх видань, документи), штриховими (рисунки), тоновими (картини, скульптури), кіно-та телезображення. Вони можуть бути винесені у додатки або подаватися

паралельно з текстом. Вимоги до якості таких зображень надзвичайно високі, оскільки вони повинні точно передавати значення реального об'єкту.

Орнаментально-декоративні або символічні зображення є виразниками стилю оформлення видання, приміром, національних рис, історичних епох. Використання орнаменту в художньо-образних ілюстраціях дає змісту досягти узагальненості, умовності форми» [57, с. 309].

За підручником В. Шевченко «зображення за способом відтворення класифікують;

- штрихові — зображення утворені з крапок, штрихів, ліній чи суцільних площин різних розмірів, але однакової насиченості;
- півтонові — зображення утворюються з окремих ділянок різної насиченості (оптичної густини), що поступово переходить від світлого до темного тону;
- інфографіку — діаграми, карти, схеми, креслення, плани, таблиці, які наочно подають та аналізують інформацію, додають візуальних ефект.

За кольором образотворчих елементів ілюстрації діляться на:

- чорно-білі;
- кольорові.

Види ілюстрацій також можна розглядати за їх значенням і місцем у книзі, за їх зв'язком з художніми особливостями літературного тексту, за технікою виконання і поліграфічного відтворення» [57, с. 310].

Автори підручника «Ілюстрування» пропонують класифікувати їх наступним чином «ілюстрації за значенням і місцем у книзі і на сторінці можуть бути:

- ілюстрації на обкладинці або палітурці;
- заставки;
- кінцівки;
- полосні;
- полуполосні;

- оборочні;
- ілюстрації на полях;
- фронтиспис».

Ілюстрації на обкладинці або палітурці відбивають найголовніше і суттєве в літературному творі. Зображення на обкладинці може відноситися до певного найважливішого моменту тексту або відображати в цілому характер твору. Частіше зустрічаються обкладинки другого типу. Важливо, щоб малюнок на обкладинці був цілковито ілюстрацією до назви, адже не завжди заголовок книги характеризує її ідейний зміст.

Заставки розміщуються на початку розділу чи глави книги або на спусковій смузі разом із текстом. Заставки означають початок однієї з частин тексту, зазвичай знаходяться вгорі сторінки і відділяються від тексту білим полем. Вони допомагають читачеві зосередити увагу на новому матеріалі, емоційно налаштуватися на нього.

За своїм змістом заставка може бути декількох типів. Один з них – зображення сцени, описуваної на початку глави. Інший тип – заставка, яка ілюструє головну тему частини або глави, зображення на ній повинно показувати кульмінаційний момент, підкреслювати те, що хотів виділити письменник. Третій тип – заставки, що показують або місце дії, або пейзаж, який повинен викликати у читача відповідний настрій.

Кінцівки застосовуються тільки наприкінці частин, глав окремих оповідань або всієї книги. Іноді кінцівка показує заключну дію розповіді, тісно пов'язана з тим, на чому закінчує свою розповідь письменник. Вони також, як і заставки, можуть бути сюжетно-тематичними, орнаментально-декоративними або символічними. Необхідно щоб кінцівки добре композиційно поєднувалися з останньою смугою і сприймалися як такі, що закінчують текст. Заставки і кінцівки повинні бути виконані в одному стилі, бо вони взаємопов'язані і часто знаходяться поруч на книжковому розвороті.

Ілюстрації полосні, полуполосні або форматні, розворотні ілюстрації та малюнки на полях – всі ці ілюстрації розташовуються в середині тексту, їх

місце в книзі визначається поряд з тим текстом, який вони розкривають у зорових образах. Вибір формату ілюстрації визначається залежно від значущості події, що ілюструється, образу і т. д. Зміст ілюстрацій, розташованих усередині тексту, зазвичай має пряме відношення до тексту, який йде за ними. Для великих розворотних або смугових ілюстрацій вибирають найбільш важливі події твору.

Менш значущі події та образи відображають на маленьких ілюстраціях оборочних або малюють на полях.

Ініціал — початкова буква розділу в тексті книги, рукописі, створена художником. У побуті збереглася давньоруська назва ініціалу — буквиця. Перша сторінка тексту книги, зазвичай прикрашена заставкою або буквицею, називається спускою або спусковою смугою.

Фронтиспис розташовується перед титульним листом, є ілюстрацією до всього літературного твору, тому передає його загальний характер. Фронтиспис може узагальнювати головні теми книги, розкривати найбільш яскраву ідею автора, представляти собою портрет головного героя або портрет письменника» [41, с. 84].

Пушкар О. та Андрущенко Т. виділяють «чотири основних види верстки ілюстрацій (див. Рис. 6):

1. Відкрита верстка. Ілюстрації розміщують зверху чи знизу сторінки. Стикуються з текстом ілюстрації одним (при заверстці в розріз) чи двома (при заверстці в оборку) боками.

2. Закрита верстка. Ілюстрації розташовують всередині тексту. Стикуються з текстом так ілюстрації двома (при заверстці врозріз) чи трьома (при заверстці в оборку) боками.

3. Глуха верстка. Ілюстрація в багатоколонній верстці заверстується всередину тексту. Стикуються з текстом такі ілюстрації всіма чотирма боками.

4. Верстка ілюстрацій на полях. Ілюстрації малого формату розміщують на полях видання. З текстом такі ілюстрації не стикуються. Верстка з виходом на поля буває відкритою або закритою. Для окремих видань такі ілюстрації

верстають так, щоб при обрізуванні блока обрізалась частина ілюстрації. Таку верстку називають «під обрізку». Ілюстрації, що займають усю сторінку видання, називають «сторінковими», а верстку таких ілюстрацій прийнято називати сторінковою. Якщо при верстанні ілюстрація повністю або частково займає сусідню сторінку, то таку верстку називають розвортною, а коли переходить на наступні сторінки – багаторозвортною» [41, с. 91].

Рисунок 6. а і б — закрыта верстка (а — в розріз, б — в оборку), в і г — відкрита верстка (в — кліше в горі смуги, г — форматне кліше внизу смуги), д і е — в оборку, ж — глуха верстка, з — верстка з ілюстраціями на полях.

2.3. Шрифтове оформлення

Друкований текст є основою інформації, що передається за допомогою зорових рецепторів, тобто — візуально. Обрання шрифту має вагомий вплив на комфортність читання та на зовнішній вигляд книги.

Шрифт — порядок умовних символів — букв, сукупних в алфавіт, що допускає зі сприянням друку нотувати в просторі і часі гадки людини [43].

Шрифти — символи, за допомогою яких комплектують зміст книги. За поділом С. Яреми «взалежності від графічних, вони поділяються на п'ять головних груп, а також єдину додаткову.

До першої групи належать шрифти з помірною контрастністю між основними та з'єднувальними штрихами. Засічки в них короткі, вони є одночасно плавним потовщенням основного штриха і наближаються за своєю формою до трикутника.

До другої групи належать шрифти з різко вираженою контрастністю між основними та з'єднувальними штрихами. Засічки в них довгі, тонкі.

До третьої групи належать шрифти з малою контрастністю між основними та з'єднувальними штрихами. Засічки наближаються до прямокутної чи трикутної форми.

До четвертої групи належать шрифти майже з повною відсутністю контрастності між основними та з'єднувальними штрихами. Засічки в них прямокутні.

До п'ятої групи належать шрифти з повною відсутністю контрастності між основними та з'єднувальними штрихами. Вони не мають засічок.

До додаткової групи належать шрифти імітаційні (рукописні, машинописні, поліграфічні), які не можуть бути внесені до перерахованих вище груп. Традиційна технологія друкарського складання має велику кількість різних шрифтів. З появою комп'ютеризованих видань застосовують їхні комп'ютерні еквіваленти» [63, с. 42].

Цей хід має назву оцифровування шрифтів. Де кожен відноситься до даного шрифтового фанту чи стилю. Під гарнітурою вловлюють цілий набір знаків, які різняться розміром, накресленням та стилем.

Ми погоджуємося з твердженням В. Сави, що «для кожного шрифту існує декілька варіантів накреслення: нормальне (plain), курсивне (italic), жирне (bold) і жирне курсивне (bold italic). Варіанти накреслення шрифту всіх можливих розмірів (кеглів) об'єднуються в одне шрифтове сімейство чи гарнітуру. Крім вищезгаданих накреслень, існують ще такі широко

розповсюджені накреслення, як світле (light), суперсвітле (extra light), півжирне (demibold), наджирне (extra bold), стиснуте (compressed або condensed). Основним розміром, який характеризує шрифт, тобто розмір літер та інших елементів, є кегль (size), котрий вимірюється в напрямку висоти сторінки складання» [44, с. 35].

Більша частина редакторів-художніх здатні, в межах даної книги, використовувати виключно один шрифт. Інколи особливі статті можуть друкуватися шрифтом, що відрізняється від основного. Під час вибору головного потрібно взяти до уваги особливості паперу. Окрім цього, також має значення і спосіб друку. Приміром, одні шрифти тому, що мають тонкі засічки офсетним друком відтворюються погано.

За В. Шевченко «в сучасних виданнях відсутня посада типографа, тому художник, художній або технічний редактор, виконуючи його функції, вибирає шрифти, їх параметри, встановлює формати набору, компоує готові літери, слова, фрагменти тексту відносно шпальти, сторінки, розвороту, аркуша, тобто просторово організовує текст.

До параметрів шрифту входять:

- гарнітура, кегль, насиченість, колір літер;
- способи виділення;
- проміжки між літерами, словами, рядками;
- вирівнювання;
- композиція тексту й інших елементів видання» [57, с. 130].

Шрифтовики готові відрізняти терміни «чіткість» і «читаність». Перше має зв'язок з легкістю, з якою людина розрізняє знаки між собою. Читаність — чимале поняття, відноситься також до легкості, але різниця в тому, що індивід уловлює цілу шпальту складання. Звичайно, що читаність залежна від стилю викладення та від якості тексту.

С. Ярема стверджує, що «з погляду типографіки читаність безпосередньо залежить від таких чинників:

- стилю (стилістично знайомі шрифти, як правило, зручніші для читання);
- кеглю (чим більший кегль (у межах розумного, звичайно), тим краще);
- довжини рядка (досить вузькі, також у межах розумного, колонки кращі, ніж широкі);
- інтерліньяжу (більшість кеглів шрифтів основного тексту допускають використання інтерліньяжу в межах від однакового кегля до вдвічі більшого);
- контрасту між темним текстом і світлим папером (чим контрастніше, тим краще);
- текстури паперу (вона не повинна бути нав'язливою та заважати сприйняттю тексту);
- зв'язку між шрифтом й іншими елементами оформлення шпальти (зв'язок має бути очевидним, логічним)» [63, с. 51].

В. Шевченко ж виділяє ще й класифікацію «за способом виконання шрифти поділяються на *мальовані* та *друковані*.

Мальовані шрифти створюються художниками для конкретного видання. Вони застосовуються в назвах, заголовках всіх рівнів, ініціалах, особливих фрагментах тексту.

Друкарські шрифти мають сталі характеристики, які дають можливість віднести їх до тієї чи іншої гарнітури, електронний еквівалент, тобто входять до набору комп'ютерних гарнітур. Вони застосовуються для відтворення всіх видів тексту і текстових елементів, до яких належить титули, заголовки, колонтитули, колонцифри, текстівки, ініціали, таблиці, формули тощо.

Шрифт несе читачам певну інформацію, повідомляє визначений настрій, відношення автора і дизайнера до змісту, формує загальну тональність друкованого твору. Той чи інший шрифт може полегшити чи, навпаки, утруднити розуміння читачем повідомлення. Тому при виборі шрифту варто врахувати такі фактори:

- читабельність шрифту. Шрифт, що привертає увагу, але погано читається, не можна визнати вдалим для основного тексту.
- спосіб вирівнювання тексту. Шрифт для тексту з вирівнюванням уліво може бути більшого кеглю, ніж при вирівнюванні по ширині. Сполучення вирівнювання різних видів тексту виражає композицію твору.
- ширина і відстань між шпальтами. Чим вужче шпальта, тим менший кегль обирається для тексту, і навпаки. Навіть дрібний кегль при достатньому інтерліньяжі буде читабельним.
- графіка шрифту. Малюнок шрифту впливає на сприйняття інформації, тому деякі шрифти не доречно використовувати в основному тексті, а тільки в заголовках.

Щоб створювати дійсно гармонійні друковані твори, слід навчитися відчувати шрифт, його властивості й особливості та розуміти, як він може поліпшити вигляд видання» [57, с. 130].

За сферою використання та своїм призначенням шрифти різняться: книжкові, рекламні, плакатно-афішні, газетні, картографічні, а ще імітаційні шрифти, що наближені до каліграфічного почерку.

Однією з головних ознак, які визначають шрифтовк накреслення — взаємозв'язок між товщиною з'єднувальних і основних штрихів. Основні, зазвичай, на закінчені мають засічки. Накреслення шрифтів формулюється товщиною і насиченістю, висотою символів та природою їх заповнення, а також самою шириною штрихів.

За нахилом В. Шевченко виділяє шрифти:

«*Прямі*, з вертикальними основними штрихами; *курсивні*, які характеризуються відхиленням основних штрихів від вертикального положення і тим, що накреслення малих літер, деякою мірою нагадують літери, написані від руки. *Нахилені* шрифти повторюють накреслення всіх знаків прямого шрифту, але основні штрихи нахилені, як правило, вправо або вліво, що зустрічається рідше».

За відносними розмірами ширини і висоти знаки шрифту поділяються на п'ять груп: *нормальні, вузькі, надвузькі, широкі та надширокі*. У нормальних шрифтах відношення ширини очка до висоти становить приблизно 3 : 4. У вузьких шрифтах це відношення дорівнює приблизно 1 : 2, а в широких - 1 : 1; в деяких випадках ширина очка перевищує його висоту (надширокі шрифти).

За характером заповнення шрифти бувають: *нормальні, контурні, виворотні, відтінені, штрихові* та ін. Всі вони (крім шрифтів, нормально заповнених) мають спеціальне призначення і дуже часто використовуються в рекламі, оформленні запрошень, афіш тощо» [57, с. 136].

Зручність читання — один із найважливіших компонентів друкування. Якщо книга складена некоректним, то зір індивіда швидко втомиться, а якщо тексту чимало, то це призведе до погіршення зору. Головним еталоном зручності є ідеальне розуміння літер і символів у тексті.

Зручність читання в більшій мірі залежить від його основного кегля. Найкращі — 10 і 12 п.. Важливе значення для зручного читання має і сама довжина рядка. Технічному редакторові потрібно знати, що піклування про зручне читання діжу важлива де основний текст створений для довгого читання.

Друга, також значуща, якість шрифту — економічність, що прив'язана до числа символів, які знаходяться на сторінці. Для збільшення економічності шрифтів потрібно збільшити число знаків на аркуші. Для втілення доручення потрібно використати ари, що зробить більший коефіцієнт вживання паперу, вигідність книги залежна не лише від розміру шрифту, але й від кернінгу, інтерліньяжу, і трекінгу.

Потрібно переживати про зручність для індивіда, ніж про економічність паперу, потрібно не використовувати вузького накреслення, найбільше тоді, коли текст великий за розміром і призначений на суцільне читання.

С. Ярема стверджує, що стосовно «вибору шрифту з естетичних позицій, то тут найголовніше — вміти уникати тих чи інших типових помилок. Одна з них — використання шрифтів, розроблених на невисокому професійному рівні,

в яких зустрічаються знаки з незвичним для ока рисунком, через що останні «випадають» із загального гарнітурного ряду. Передусім це стосується кирилівських версій латинських шрифтів, якими оснащено зарубіжну складальну техніку, що прийшла на український ринок, і багатьох вітчизняних комп'ютерних «потвор», які виникли та розтиражовані внаслідок дилетантської шрифтової творчості користувачів комп'ютерів» [63, с. 44].

В. Шевченко виділяє «шрифт відповідно до способу застосування:

- основним;
- додатковим;
- видільним (акцидентним);
- технічним;
- службовим.

Кожен із цих видів має свої особливості, але не завжди використовується за призначенням, інколи кілька видів текстових шрифтів об'єднуються. Будь-який із перелічених видів можна легко перетворити в інший зміною кегля, накреслення, проміжків.

Шрифти для *основного* тексту мають просте виконання, яке не відволікає від змісту, і призначені для максимально комфортного читання довгих текстів. Вони уніфіковані, легко помітні завдяки контрастності знаків. Естетика текстових гарнітур — це логіка пропорцій пластики, що змінюються у вузьких межах. Їхніми ознаками є зрозумілість, простота, стриманість (навіть щодо курсивного накреслення) малюнку, пропорцій, насиченості. Вимоги до таких шрифтів набагато ширші, ніж проста розбірливість, тобто слід забезпечити не лише легкість розрізнення оком окремих літер, а й легкість сприйняття цілих слів та фрагментів. Вдало підібраний текстовий шрифт сприяє успішному читанню.

Текстовими шрифтами можуть бути як гарнітури із засічками, такі рубані, але ніколи-декоративні. Їхні розміри коливаються від 8 п. (у довідкових виданнях) до 20 п. (у дитячих виданнях).

Додаткові шрифти відрізняються від основного тексту, але не акцентують на собі увагу. Їх призначення повідомити другорядну інформацію, доповнити основний текст. Застосовуються такі шрифти для коментарів, приміток, паралельних повідомлень, матеріалів неосновної тематики. Читач з першого погляду має розуміти, що він читає додатковий текст і не плутати його з основним. Отже, додаткові тексти — світлі, розміром, не більшим за основний шрифт, із контрастним виділенням.

Акцидентні текстові шрифти застосовуються для виділень у тексті або на сторінці. Такі виділення можуть бути ледве помітними — тією ж гарнітурою, але іншим кеглем, накресленням; або ж різко контрастувати малюнком, кольором, розміром. Спочатку акцидентними називали шрифти для бланків, рахунків, анкет, запрошень, об'яв, афіш тощо. Сьогодні акцидентними шрифтами друкують невеликі заголовки та текстові фрагменти (врім текстові виділення, колонтитули, ініціали, приклади) через їх важкість для сприйняття — складний малюнок, щільність.

Службові текстові шрифти мають менший кегль порівняно з основним текстом і світле накреслення. Вони застосовуються для текстівок, підписів авторів, зносок, вихідних відомостей.

Технічні текстові шрифти призначені для спілкування людей за допомогою різних пристроїв: екрану комп'ютера, радіотелефону, калькулятора, панелі принтера і т.д.» [57, с. 168].

Представляється виконувати такі головні правила для вибору шрифту:

- скромність;
- поступовість;
- читабельність;
- насиченість.

Головна вимога — на одному аркуші не має бути надруковано більше ніж 3 гарнітури, чи 4-5 накреслення, бо розсіюється сприйняття друкованого тексту,

Усі абзаци текстового матеріалу повинні знаходитися на одній вертикалі, та бути добре помітними і клонуватися у всій книзі. Розмір виступу координується із відстанню рядка [57, с. 201].

Чим важливіший текст тим менше вагомою є вимога до економичності.

Розмір шрифту впливає на читатність та залежить від числа тексту. Серед сучасностей популярним стає використання великого кегля

З допомогою різного кеглю шрифтів виділяють головні частини в тексті, приміром, для підзаголовків та заголовків споживають великий шрифт, для основного змісту — менший.

Стосовно кольору фону — темне на світлому найкраща чорно-біла група. Фон може бути блідо-жовтим чи світло-сірим, обов'язкова умова, збереження контрасту.

В залежності від змісту, треба користуватися шрифтами, які по-максимуму будуть підходити для нього. Кожен із шрифтів має власний настрій та відіграє важливу роль у сприйнятті інформації читачем. Аби не допустити помилки з вибором настрою, можна використати усім відомі стандартні шрифти.

«Ще можна поєднувати шрифти, аби бути в сучасному ритмі і йти у ногу з часом. Йде мова про комбінування пари шрифтів: антиква та гротеск. Найпоширеніший на сьогоднішній час підбір — це злиття шрифтів без засічок, приміром, для заголовків та із засічками — для головного тексту» [59].

Отже, у кожному з видів видань спеціаліст може втілити власне бачення, потрібно лише чітко уявити жанр і адресу книги.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ

3.1. Аналіз змісту та структури видань

Людина починає читати одразу після того, як вивчить абетку, і продовжує цей процес впродовж усього життя. Книга супроводжує нас постійно, змінюючи лише свою тематику та форму. Читання є одним з основних засобів черпання інформації, що забезпечують людині можливість задовольняти свої пізнавальні потреби. Феномен читання і книжкова культура відносяться до фундаментальних досягнень усього людства. Читання, як базовий компонент виховання і освіти суспільства є діяльністю, що формує та розвиває особистість. Видавничо-поліграфічний комплекс відіграє важливу роль у культурному, інтелектуальному розвитку суспільства та впливає на його інформаційну безпеку.

На сучасному книговидавничому ринку є великий асортимент різних жанрів літератури. Кожна з усіх представлених книг є індивідуально і особливою з точки зору різних аспектів та критеріїв. Читачеві потрібно, із немалого потоку літератури, обрати книгу, яка найбільше б підійшла за уподобанням та за основним змістом. «Сучасні реципієнти у більшості випадків працюють з джерелами за допомогою методу «серфінгу», тобто, довільно переходячи від одного до іншого джерела інформації (наприклад, від традиційної книги до електронних видань і навпаки), не опрацьовуючи до кінця жодного. У щоденному коловороті «серфінговий» метод читання активно поширюється та часто входить у звичку — і це фрагментарне сприйняття інформації зумовлює те, що певна частина читачів втрачає змогу працювати з традиційною книгою, чітко осмислювати та аналізувати її» [10, с. 87].

Сьогодні книжки вже не випрошують один в одного з обіцянкою «прочитаю за ніч». Саме цим зумовлюється великий асортимент літератури, читачі шукають «ідеальну» книгу і тим самим купують цілі серії або ж просто схожі за тематикою книги. На нашу думку, одними із основних критеріїв популярності книжкової продукції на будь-яку, в тому числі й психологічну

тематику, серед читацької аудиторії є авторство, жанр, поліграфічне оформлення, зміст тощо.

Якість та ціна — основні показники конкурентоздатності поліграфічної продукції, які залежать від різних чинників: технічного рівня обладнання, ступеня використання виробничих потужностей, кваліфікації персоналу і т. п.

У запропонованій роботі нами досліджено такі книги: «Чому люди тупі?» Жан-Франсуа Мармиона (2020) [33], «Ігри, у які грають люди» Еріка Берна (2016) [7], «Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта» Ірвіна Ялома (2017) [62], «Людина в пошуках справжнього сенсу» Віктора Франкла (2016) [53], «Живи на повну!» Джима Лоера та Тоні Шварца (2018) [31], «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті» Кріса Барез-Брауна (2018) [6]. Отож, розглянемо детальніше їх зміст, структуру та особливості шрифтового оформлення.

Отож, першими аналізуватимемо книги, усім відомого, Харківського видавництва «Клуб Сімейного Дозвілля», скорочено — «КСД», яке посідає першість серед найбільших видавництв України, засноване 2000 року.

Видавництво є відомою мережею книгарень, що функціонує на ринку України багато років, має представництва у столиці та у областях. Реалізація товару здійснюється безпосередньо через книгарні мережі, по передплаті, підписках та інтернет-магазинах, їх список розташований на офіційному сайті. Сповіщення клієнтів про нові надходження, акції та заходи відбувається як за допомогою друкованого каталогу, який надсилається учасникам і веб-сайту, так і через соціальні мережі (Facebook, Twitter, Youtube).

«КСД» займається цілою низкою видавничих проєктів. Започаткувало серію «Світові бестселери — українською». В рамках серії видаються твори зарубіжної літератури українською мовою. «Іноземні книги, перекладені українською та видані у видавництві, часто виявляються перекладами не з оригінальної мови написання твору (англійської, німецької тощо), а з мови посередника-російської. Але це не є перешкодою для успішності і актуальності їх книг. Специфікою більшості видань є те, що їх папір низької якості, а це є

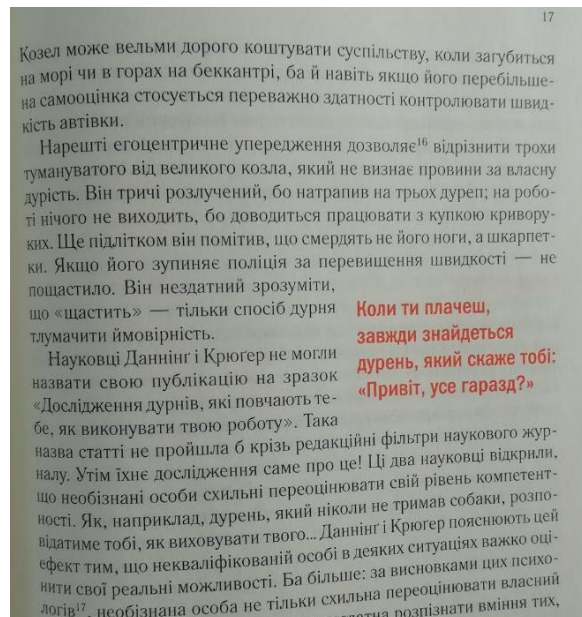
одним з мінусів видавництва, оскільки читачеві насамперед важливо отримувати від читання естетичне насолоду, яку, на жаль, не у всіх виданнях можна простежити» [25].

Розглянемо бестселери психологічної тематики, наприклад, відомого французького письменника, філософа Жан-Франсуа Мармиона у якого за плечами надзвичайно корисна і цікава книга «Чому люди тупі?». Новинка 2020 року, яку важко пропустити. Отже тема книги — дурість, написана науковцем та журналістом, окрім потішного опису, наукових статей, взірців з світової історії, розглядає причини та виразні приклади дурості — як наукового предмету для опрацювання і синтезу. Книга є збіркою інтерв'ю з різними спеціалістами — психіатрами, психологами, літераторами, філософами. Книга містить не лише розважальний посил, а й піднімає питання націоналізму, расизму, містицизму, поводження з тваринами, втрати здорового глузду та точного світосприйняття.

Висвітлюються питання когнітивних упереджень, творчості, як засоби масової інформації та різні соціальні мережі роблять з нас дурнів та формують цілу цивілізацію дурущів. Написана для розвитку критичного мислення.

Книга поділена на 30 пунктів із зазначенням у дужках осіб про яких ідеться у тексті. Кожна зі статей добре структурована, усі вони доповнені таблицями та малюнками.

Основні терміни виділені яскраво-червоним кольором. Головні цитати, у більшості випадків, винесені на поля книги таким чином, що основний текст обтікає їх із трьох сторін (див. Мал. 1). Присутні примітки, що також винесені окремим пунктом у змісті. Папір видання — газетний і це один із недоліків книги, оскільки на жовтуватому фоні літери не достатньо насичені, тому довго читати книгу важко.

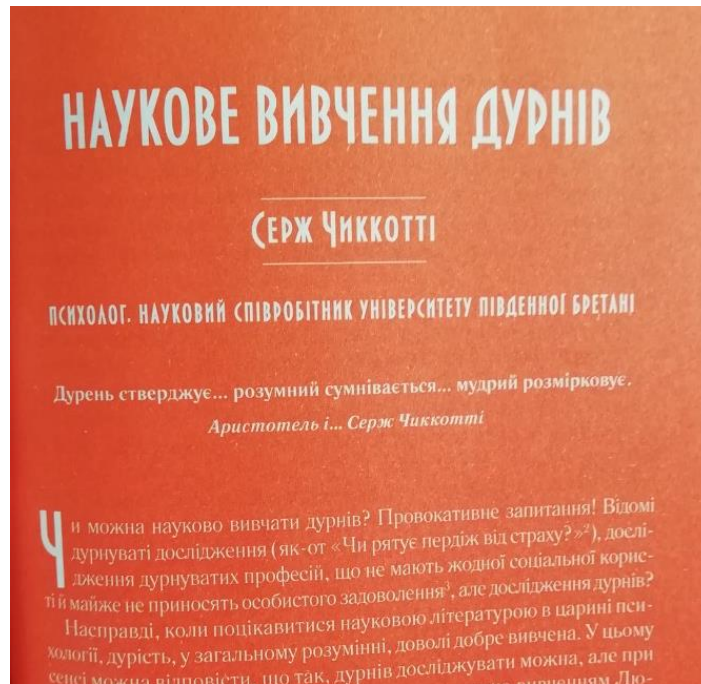
Малюнок 1. Приклад виділення цитати

Шрифт у виданні належить до першої групи з помірною контрастністю між основними та з'єднувальними штрихами. Має короткі засічки, вони є з одночасно плавним потовщенням основного штриха і наближаються за своєю формою до трикутника.

Розмір кеглю 12п., що можна вважати досить зручним для читання, оскільки такий шрифт не є надто малим і не виснажує зір. Текст розташований посередині сторінки і має великі поля та середні за величиною проміжки між рядками, що зручно для записів та позначень читачів, вирівняний поширені, присутні знаки переносу.

За нахилом основний шрифт належить до прямих, з вертикальними основними штрихами. Накреслення для основного тексту мають просте виконання, яке не відволікає від змісту, і призначені для максимально комфортного читання довгих текстів. Їхніми ознаками є зрозумілість, простота, стриманість малюнку, пропорцій, насиченості. Вдало підібраний текстовий шрифт сприяє успішному читанню. Усі абзаци починаються з однієї вертикалі.

Також присутні шрифти без засічок, ними накреслено заголовки та буквиця на перших сторінках пунктів (див. Мал. 2). Вони жирні та представлені більшим кеглем. Помітно те, що шрифт не механічний, а прямий мальований саме для цього видання.

Малюнок 2. Шрифт без засічок та буквиця

Наступною аналізованою книгою стала «Ігри у які грають люди», видання Еріка Берна — американського психолога та психіатра. Автора 11 наукових книг про психологію. Відомого як розробник транзакційного аналізу. Розвиваючи ідеї психоаналізу, суцільної теорії і методу лікування нервово-психічних захворювань, автор сконцентрував увагу на «транзакціях», що лежать в основі міжособистісних стосунків.

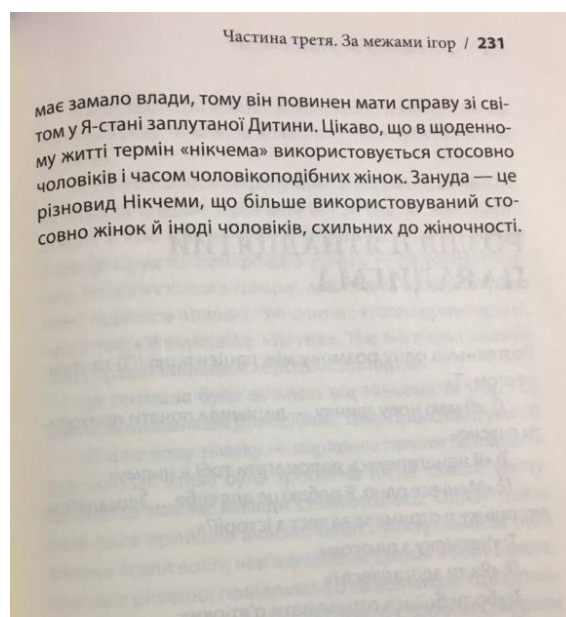
Шекспір казав: «Все життя — театр, а люди в ньому актори», ця цитата набуває сенсу, якщо послуговуватись до теорії Еріка Берна. Її суть у тому, що людина має лише три ролі: Дорослого, Батька й Дитини та 120 сценаріїв поведінки і вони не завжди позитивні, тому автор книги пропонує антиігри, які допоможуть оминути формального фіналу ситуації. Варто зазначити, що текст наповнений науковими термінами, а стиль подачі інформації нелегкий. Тому розуміти текст непросто, але варто. Адже пізнання таких скрупульозних праць допоможе розширити свою особистість.

«Ігри у які грають люди» має чітку структуру з поділом на три головні частини та підрозділи. У вступі пояснюється ідея транзакційного аналізу та його теоретичні площини. Далі йдеться про види аналізу (структурний і транзакційний) та дії (процедури й ритуали, ігри, розваги), які можна розібрати. У другій частині викладено «Тлумачний словник ігор», тобто подано їх систематизацію: командні, подружні, життєві, та ін. А у завершальній, третій частині, письменник розповідає про те, що знаходиться за межами ігор. На закінчення, у кінці видання викладено додаток з класифікацією поведінки.

Порівняно із попередньою книгою «Чому люди тупі?» основний шрифт у «Ігри у які грають люди» відноситься до п'ятої групи, які не мають засічок. Розмір кеглю 12п. Контраст між кольором паперу і текстом не збережений, оскільки шрифт не чіткий, напівжирний. Сторінки досить тонкі, у місцях де немає тексту просвічуються рядки з попередньої або наступної сторінок. Але при накладанні листків один на одного рядки у них збігаються, що говорить про те, що текст добре технічно складений.

Читаючи текст, можна спостерігати його неекономічність. Великі кернінг і трекінг літер та слів. Також зустрічаються завислі рядки тексту, який потрібно було б або скоротити, або додати трішки інформації (див. Мал. 3).

Малюнок 3. Завислі рядки

У книзі присутні колонтитули. Зліва вони постійні, вказують назву книги, а справа — змінні, позначають частину та її назву. Їх шрифт уже зі засічками, менший від основного в порядку на 2-3п. та світлішого накреслення. Колонцифри виділені жирним кеглем того ж розміру, що й основний текст.

Присутні й додаткові шрифти, що відрізняються від основного тексту, але не акцентують на собі увагу. Їх призначення повідомити другорядну інформацію та доповнити основний текст. Застосовується такий шрифт для коментарів, приміток, покажчиків. Такого ж накреслення, але жирного і уже більшого розміру шрифти, які призначені для назв частин та заголовків розділів.

Ще одним прикладом є книга «Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта» американського психотерапевта і психіатра, лікаря медицини, професора психіатрії — Ірвіна Ялома. У фаховій діяльності зосередив свою увагу на екзистенціальній психології — одному з напрямків новітньої гуманістичної психології. Ялом — автор 10 художніх книг про спеціальну діяльність психотерапевтів та 5 наукових видань про цю ж галузь. Ялом мислив, що для кожного пацієнта потрібно створювати нову психотерапію, бо у кожного є особлива історія. Основою «нового» методу є терапія, побудована на міжособистісних зв'язках «тут і зараз» пацієнта і лікаря, на обопільних відвертостях.

Десяток дійсних історій пацієнтів вустами психотерапевта. Випадки типові й досить показові: про те, як вилікуватись від нещасного кохання, про проблеми із надмірною вагою та багато інших цінних тем. Присутні, передмова, післямова та слова подяки.

Пріоритетом видання — це не відсторонені описи проблем, а правдиві історії їх подолання у розмові з психотерапевтом. Варто прочитати книгу щоб зрозуміти, як проходять психотерапії. Що досить нетипово для подібних книг з психології, у багатьох відгуках від читачів відзначають легкість тексту.

Основна частина — це десять прозових оповідань. А у передмові письменник роз'яснює, що ж саме хотів сказати виданням та у післямові ділиться особистим досвідом її перечитування.

Книжка, за своїм шрифтовим оформленням, майже не відрізняється від попередньої. Відмінність лише у розмірі кеглю, тут він 11п., це виходить із то, що формат цієї книги майже у два рази менший від раніше аналізованої. Такі ж поля та відступи між літерами, словами та рядками. Вирівнювання тексту поширені, із знаками переносу. Шрифт та колонцифри одного накреслення, звичайні із засічками. Виділень у тексті немає.

Аналізуючи зміст, помітно, що шрифт назви головних пунктів більший і жирного накреслення, а додаткові пункти: Слова подяки, Передмова та Післямова — звичайного накреслення, такого ж як і основний текст (див. Мал. 4).

ЗМІСТ	
Слова подяки.....	6
Передмова.....	8
ЛІКИ ВІД КОХАННЯ.....	26
ЯКБИ ЗГВАЛТУВАННЯ НЕ ЗАБОРОНЯЛИ.....	104
ПОМЕРЛА НЕ ТА ДИТИНА.....	132
ТОВСТУНКА.....	170
Я НІКОЛИ НЕ ДУМАЛА, ЩО ЦЕ МОЖЕ ТРАПИТИСЯ ЗІ МНОЮ.....	216
НЕ ХОДІТЬ КРАДЬКОМА.....	230
ДВІ ПОСМІШКИ.....	254
ТРИ НЕПРОЧИТАНІ ЛИСТИ.....	284
ЛІКУВАЛЬНА МОНОГАМІЯ.....	322
У ПОШУКАХ СНОВИДЦЯ.....	350
Післямова.....	408

Малюнок 4. Зміст

Додатковий текст такий як і основний але кегль менший на 2п. назви розділів візуально виділені жирним накресленням. Порівняно із попереднім

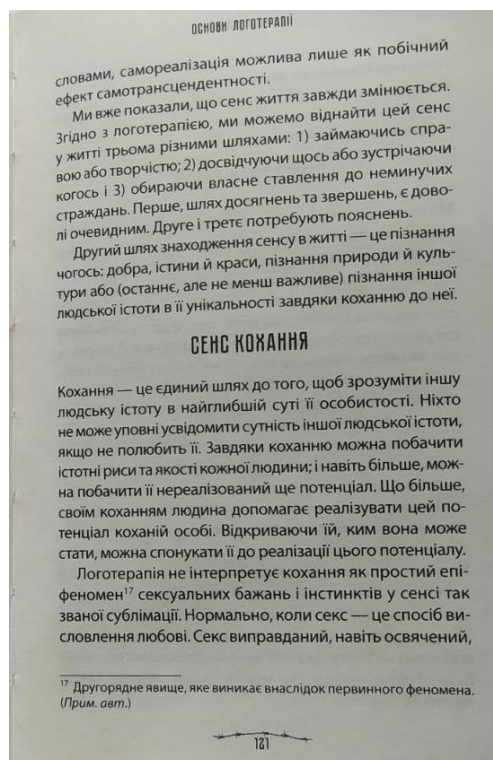
виданням, у цьому немає завислих рядків. Текст складено із логічним закінченням. Коли закінчується один із пунктів, то одразу починається наступний. Це свідчить про економічність видання.

Наступна книга австрійського психіатра, психотерапевта і філософа єврейського походження — Віктора Франкла. Книги автора перекладено на 32 різних мов світу.

В основній роботі «Людина в пошуках справжнього сенсу» викладено екстремальну практику виживання в концтаборі. Цей досвід став підніжжям для створення сучасного методу — логотерапії. Згідно з цим методом, рушійною силою людської діяльності є прагнення відшукати та реалізувати суть і сенс життя. Логотерапія покликана допомагати людині зробити життя осмисленим, щоб вподальшому позбавити його від неврозу, який часто спричинює відчуття нісенітності.

Книга складається з двох основних частин: ув'язнення, опис існування в концтаборі та роз'яснення, спостереження та створення нового психіатричного методу — логотерапії. Згідно з теорією між подіями, які випали на пай людини, і її ставлення до них знаходиться воля, тобто ми самі обираємо, як відноситись до власного життя і навколишнього світу. Сучасна психіатрія й дотепер спирається на тези, виведені Франклом, і приймає величезний внесок в пошук сенсу і обґрунтування людського життя.

Шрифт відноситься до п'ятої групи, без засічок. Кегль — 11п., формат видання 70х90/32, тому й виправданий такий розмір. Більшість художніх редакторів схильні в межах свого видання дотримуватися одного основного шрифту, і ця книга не виняток. На вибір впливає і спосіб друку. Він офсетний і тому інколи шрифт погано відтворюється, але не в цьому випадку, він чіткий і, зважаючи на малий розмір, читабельний. Проте при безперервному читанні очі швидко втомлюються. Присутні незмінні впродовж цілого розділу колонтитули, які вирівняні поширені і мають курсивне накреслення, таке ж, як і у колонцифрів. Назви пунктів виділено жирним і мають більший кегль такого накреслення як і основний текст (див. Мал. 5).

Малюнок 5. Приклад шрифтів на сторінці видання

Текст вирівняний, з правильними переносами. Примітки винесені вниз сторінки тим же накресленням. У видання великі поля, що зручно для позначків читачів.

Отож, проаналізувавши видання видавництва «Клуб Сімейного Дозвілля», можна сказати, що у них папір низької якості, і це є одним з мінусів видавництва, оскільки читачеві насамперед важливо отримувати від читання естетичне насолоду. Також нахил літер усіх однаковий — прямий. Та великі поля, що зручні для читачів.

Також для аналізу ми обрали й книгу іншого відомого видавництва — «Vivat». Це одне з трьох найбільших видавництв України. Засноване Юлією Орловою у 2013 році. Щороку видавництво поповнює лави українських книгарень більше ніж 500 новими книгами та охоплює широкий діапазон спрямувань видавничої діяльності. Основним напрямком видань вважається нон-фікшин, дитяча література, сучасні перекладні книги, та твори українських авторів.

«Vivat» популяризує словесність серед всіх вікових категорій читачів України, тримає високу планку відмінних перекладів та виробляє виняткові оригінальні книжкові задуми.

«Видавництво дотримується високих стандартів перекладної діяльності. Українські читачі надзвичайно вибагливі і суворі у своїй критиці, тож, відкривши у будь-якому книжковому магазині видання «Vivat», читач побачить досконалий текст. Такої якості видавці досягають завдяки спеціальним фахівцям, які звіряють переклади з оригіналами видань» [13].

Наступною книгою для аналізу було обрано «Живи на повну!». Авторство належить Джиму Лоеру та Тоні Шварцу. Перший відомий своїми роботами в області психології результатів. Тоні Шварц — американський письменник і журналіст, автор декількох бестселерів.

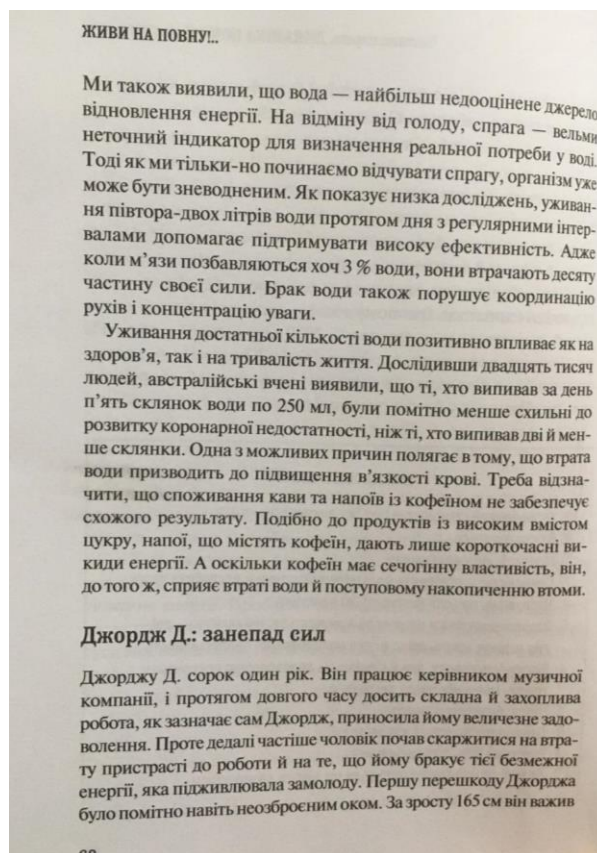
У виданні подано рекомендації, як вистояти перед вимогами часу, не втративши духовних орієнтирів, та як стати упевненішим, сильнішим і підвищити свою продуктивність. Опираючись на результатах досліджень, автори схарактеризували принципи управління різноманітними типами людської енергії для досягнення найбільшої ефективності як у роботі, так і у власних відносинах.

Головне повідомлення книги: найкраща продуктивність — це життя зі збалансованим поділом справ, а не щоденною роботою. Та головним наслідком повинна бути не кількість годин, які ми відробляємо, а якість.

Основний текст поділений на дві частини: теорія та практика, з додатковими розділами, які поділяються уже всередині своєї структури, проте в змісті це не вказано. Присутні Слова подяки, Ресурси, Примітки та Бібліографія.

Шрифт відноситься до першої групи з помірною контрастністю між основними та з'єднувальними штрихами. Засічки в них короткі, вони є одночасно плавним потовщенням основного штриха і наближаються за своєю формою до трикутника. Накреслення пряме, але якщо в тексті трапляються цифри, то виконані курсивом.

Шрифт несе певну інформацію, повідомляє настрій, відношення автора і дизайнера до змісту, формує загальну тональність друкованого твору. Він може полегшити чи, навпаки, утруднити розуміння читачем повідомлення. Шрифт, який представлений у виданні чіткий і читабельний. Це залежить від розміру кегля — 12п. і кольору листків — білий. Головний принцип вдалого сприйняття тексту — контрастність, яка добре представлена у книзі. Видання можна читати довгий час і очі нешвидко втомлюються (див. Мал. 6).

Малюнок 6. Сторінка видання

Друга, не менш важлива, якість шрифту — його економічність. Так, якщо скласти на один і той самий формат одним і тим самим кеглем один і той самий текст, то зразу стане видно, що одна гарнітура щільніша від іншої, а, отже, і вигідніша, економніша. Для підвищення економічних показників шрифту слід прагнути збільшити кількість знаків на сторінці. Економічність видання залежить не тільки від гарнітури і кегля шрифту, а й від інтерліньяжу, та низки інших особливостей видання. Технічному редакторові треба

пам'ятати, що він зобов'язаний турбуватися про економічність кожного видання за умови, що не будуть погіршені зручність читання та якість видання. Отож, економічність у виданні дотримана.

Додатковий текст меншого кегля, так як і потрібно. Назви розділів і незмінні в продовж розділу колонтитули жирного накреслення та на 2п. більші.

Видання «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті» ще одного успішного видавництва «Видавництво Старого Лева», яке видає поезію, твори художньої літератури, освітні й науково-пізнавальні книжки, мотиваційну та бізнес-літературу, альбомні та кулінарні видання, що вирізняються добротною друку та пізнаваним стилем [14].

Автор книги Кріс Барез-Браун — британський автор та лектор, підприємець та бізнес-бітник. Найвідоміший зі своїми виданнями «Безкоштовно!», «Wake Up!», "I", «Shine», і «Penguin». Його тексти також були висвітлені в широкій пресі, включаючи й BBC.

Ідея книги в тому, що читачеві пропонується передивитися свою рутину та звернути увагу на дрібниці, які виконують великий вплив і спробувати в деяких речах вийти за традиційну лінію поведінки. І завдання розраховані так, щоб на їх виконання витрачався певний відрізок часу та після цього проводилася саморефлексія над тим, наскільки конкретне завдання відгукнулося на вашому житті.

Видання складається з 62 пунктів, які поділені на рівні частинки, для кожної припадають 4 сторінки. Також є вступ та подяки.

Основний текст відноситься до третьої групи з малою контрастністю між основними та з'єднувальними штрихами. Засічки наближаються до прямокутної форми.

Виходячи із того, що формат 60x90/16, розмір кеглю доволі малий — 11п.і це є одним мінусом видання, оскільки викликає напруження очей при читанні. Папір хорошої якості, не просвічується, цупкий та білого кольору. Одразу відчутний контраст між текстом і сторінками.

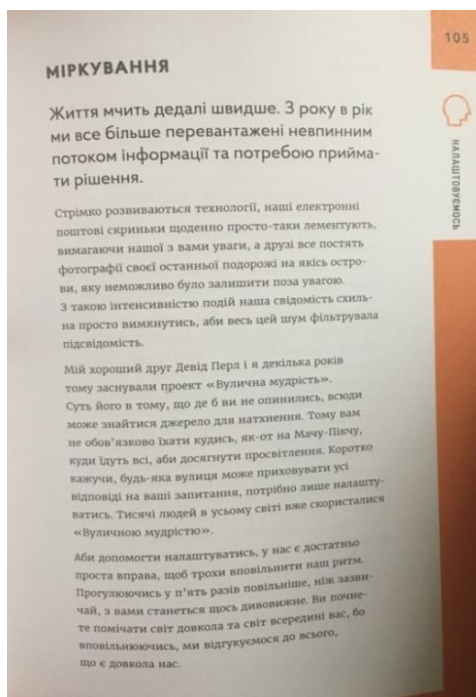

Для назв розділів у виданні використані спеціальна мальовані шрифти. У кожній назві використані різні шрифти з використанням графічності, що впливає на емоційний стан читача та позитивно впливає на його естетичне задоволення від читання (див. Мал. 7).

Рисунок 7. Приклади шрифтового оформлення назв заголовків

Зважаючи на таке використання місця у книзі, можна стверджувати про його неекономічність. Основна вимога — на одній сторінці має використовуватися не більше 3 гарнітур і розмірів шрифтів, інакше губиться цілісність сприйняття друкованого видання, воно стає зовнішньо неохайним та хаотичним. В аналізованій книзі це правило цілком дотримано (див. Мал 8). На сторінці представлена допустима кількість — 3 шрифти

Малюнок 8. Поєднання шрифтів на сторінці

В залежності від контексту, використано шрифти, які максимально доречні. Кожен шрифт має свій настрій та впливає на сприйняття читачем інформації.

3.2. Зовнішнє оформлення видань

Книжкова обкладинка — перше, на що звертає увагу потенційний читач. Вона комунікує за допомогою різних елементів, таких як: покриття, колір, шрифт і безпосередньо впливає на кінцевий вибір.

Люди завжди оцінюють зовнішній вигляд. І книги, з привабливими обкладинками, виділяються не лише через візуальну красу, вони можуть бути одним із першочергових інструментів продажу.

Сьогодні, коли видавництва випускають сотні і навіть тисячі книг щороку, виділитися в цьому потоці — не так вже й просто, а навіть важко. Відмінна обкладинка може вплинути на те, чи буде книга набирати попиту серед читачів і активно продаватися, або ж ніхто не зверне на неї уваги і перемістять у відділ уцінених видань. Дизайнери книжкових обкладинок та

палітурок працюють в різних техніках і стилях, намагаючись знайти спосіб, як найефективніше привернути увагу читача.

Відомий художник-дизайнер книжкових обкладинок С. Гавенко, стверджує: «З точки зору графічного дизайну, по-справжньому успішна книга повинна бути як комерційно успішною, так і красиво оформленою. На ранніх етапах створення зовнішнього вигляду видання, багато дизайнерів часто роблять помилку, ставлячи свої дизайнерські інтереси вище потреб книги. Дизайнери повинні «дозволяти книзі визначати дизайн», адже обкладинка підтримує і відображає суть книги графічним зображенням, більше від неї нічого не потрібно» [16, с. 137].

Три чверті інформації людина сприймає візуально і книжка підтверджує цю закономірність. Йдеться, насамперед, про обкладинку та оформлення книжки в загальному. Саме вони, часто-густо, стають причиною покупки, або відмови від неї.

Існує така думка, що «продається назва й обкладинка, а не зміст книжки. Якщо не йдеться про автора-бренд, то успіх книжки залежить від дизайнера, тобто від точної постановки задачі та контролю за виконанням. Обкладинка — це така сама упаковка, як і для будь-якого іншого товару. Вона має значення і для зберігання того, що всередині, і для пояснення, а також для його просування, реклами. Тобто обкладинка має привертати увагу, приваблювати, спонукати взяти книжку в руки — і її купити» [30, с. 73].

Колір обкладинки налаштовує читача на певний лад і враження. Використання різних текстур і поєднань кольорів може надати заголовку книги чудового естетичного вигляду. А невдале колірне рішення — навпаки, зробить текст складним для розуміння.

Зовнішні елементи дають попереднє уявлення про зміст видання. Від них залежить перше враження читача, викликане бажанням купити видання і його прочитати. Тому видавництва приділяють багато уваги оформленню.

Отож, розглянемо художньо-технічне оформлення аналізованих нами раніше видань. Першим прикладом виступає книга Жан-Франсуа Марміона

«Чому люди тупі?». До зовнішніх елементів видання належать: обов'язкові — обкладинка та необов'язкові — корінець, форзац.

Оформлення книги (див. Додаток В) гротескне, тобто поєднання фантастичного, реального і карикатурного. Зіставлення реального з нереальним створює органічну єдність. Привертає увагу і викликає цікавість, вияв пізнавальних потреб людини. Також, використаний геометричний стиль, що являє собою поєднання елементів, які розташовані хаотично. Представлений за допомогою ліній і кругів різних розмірів.

У дизайні поєднано два основних кольори — оранжевий та сірий. Переважає перший (оранжевий), що одразу потрапляє у кругозір читача. Характеризує зрілість особистості. Найсприятливіший для психологічного впливу. Колір радості, задоволення, сили та енергії. Позитивно впливає на психіку людини, знімаючи напругу в негативних ситуаціях. Сірий, в свою чергу, розвиває психологічні людські здібності. Сприяє очищенню думок і звільняє від тривоги. Колір спокійний, допомагає людині все обдумати і прийняти правильне рішення.

Такі поєднання кольорів налаштовують читача на глибокий зміст видання, оскільки обидва впливають на психологічні емоції. Людина одразу розуміє якого спрямування книга.

За способом брошурування і обробки книжкового блока, книга відноситься до третьої групи — комплектування блока накладанням, є приклейний форзац, шиття нитками, круглення корінця, каптал. Ця група застосовується для видань обсягом від 160 сторінок, наше ж має — 240.

Видання в обкладинці комплектовано способом підбиранням. Блок складається зі сфальцьованих зошитів, тобто усі аркуші накладаються один на одного, у стопку. Блок зшитий нитками.

Конструкція зовнішнього оформлення суцільнокрита. Приклеювання палітурки до форзацу здійснюється по всій поверхні. Номер обкладинки — 7, тверда, з прямим корінцем (маса видання 400 г). Таке покриття міцніше звичайного, але забирає більше часу, тобто є більш трудомістким.

Корінуць видання скріплює блок зошитів між собою за допомогою ниток прошитих з додатковим шматком марлі. Його форма пряма, при згинанні утворює невеликий отвір між обкладинкою. Його висота дорівнює висоті видання, а ширина — товщині блоку зошитів. Корінець задрукований. На ньому вказано назву видання, видавництва і його логотип та зазначено авторство. Такий варіант оформлення вигідний для пошуку книги у книгарні чи у бібліотеці. Читач з легкістю може орієнтуватися серед безліч інших варіантів.

Форзац видання сфальцьований, щільний папір. Служить для скріплення блока сторінок з обкладинкою. Його формат дорівнює формату розвороту. У виданні використаний «свій форзац», тобто перший і останній аркуш приклеєно до обкладинки, незадрукований (див. Мал. 9), із червоного паперу.

Малюнок 9. Форзац видання «Чому люди тупі?»

Наступна книга «Ігри у які грають люди» Еріка Берна. До зовнішніх елементів належать: обкладинка, корінець, форзац.

Оформлення книги (див. Додаток Г) не привертає особливої уваги і представлене у класичному стилі, де переважають темні кольори. Створює ефект неживого і штучного.

На обкладинці представлено поєднання чотирьох кольорів: чорний, білий, червоний та блакитний. Наймасштабніший саме чорний. Викликає загадковість

і несе в собі прихованість. Він, створює ілюзію, що все не так погано, як здається. Білий, в свою чергу, робить логічний контраст, характеризуючи повну свободу можливостям. Підкреслює рівність, відкритість і всиляє світлу віру.

У меншому обсязі представлений червоний, що уособлює певну могутність та волю до перемоги. Створює ефект ворожості і заставляє людей насторожитися під час небезпеки. Колір, що привертає увагу. На противагу цьому, використаний блакитний, що налаштовує на безпечність і надійність, не сприяє розвитку уяви. Дозволяє людині відгородитися, бути поза межами суспільства, таким чином збільшує власний простір для мрій і сподівань.

Таке поєднання протилежних кольорів: білий — чорний і червоний — блакитний розкриває зміст книги, показуючи, усі «ігри» і варіанти їх вирішення у різних життєвих ситуаціях. Впливає на емоційний стан читача та налаштовує на глибокі роздуми над прочитаним.

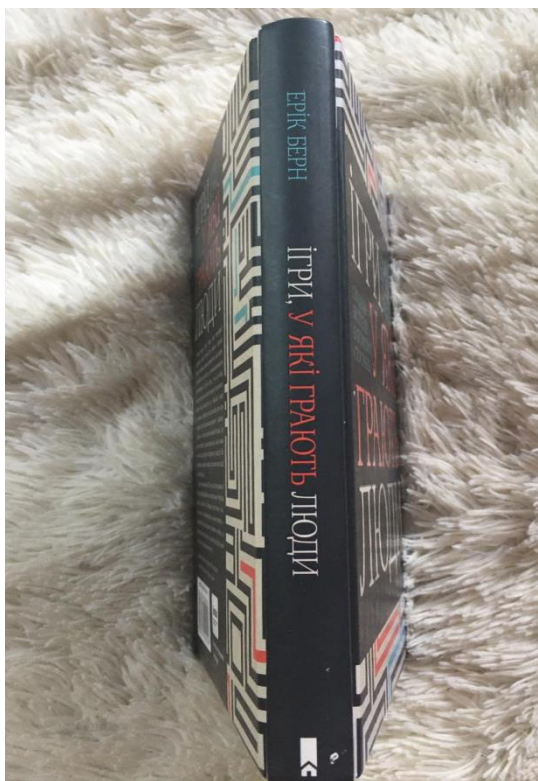
За способом брошурування і обробки книжкового блока відноситься до третьої групи, що застосовується для видань обсягом від 160 сторінок, наше ж у собі налічує 250.

Комплектовано видання способом підбиранням. Блок складається зі зошитів один на одного, у стопку, тобто усі аркуші накладаються. Блок зшитий нитками. Корінець обкладинки приклеюється до корінця блока.

Використана суцільнокрита конструкція зовнішнього оформлення. По всій поверхні здійснюється приклеювання палітурки до форзацу. Номер обкладинки — 7, суцільнокрита, тверда, зі заокругленим корінцем (маса видання 350 г). Таке покриття забирає багато часу на виготовлення але міцніше за звичайне.

Корінець видання скріплює блок зошитів між собою за допомогою двох різних видів ниток: грубою і тонкою, прошитих зі шматком тканини. Його форма заокруглена, повторює згин книги. Висота на 5 міліметрів з обох сторін вища від висоти видання, а ширина дорівнює товщині блоку зошитів.

Корінець повністю задрукований. На ньомуказано авторство, назву видання та логотип видавництва (див. Мал. 10). Такий варіант є поширеним серед книгодрукування, полегшує знаходження книги серед великого потоку, виконує пошуково-естетичну функцію.

Малюнок 10. Корінець видання «Ігри, у які грають люди»

Форзац видання зі щільного паперу. Виконує функцію скріплення обкладинки із блоками сторінок. Його формат такий же як і формат розвороту. Форзац незадрукований, із білого паперу.

Ще один приклад для аналізу — «Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта» Ірвіна Ялома. До зовнішніх елементів видання належать: один із обов'язкових — обкладинка та два із необов'язкових — корінець і форзац.

На обкладинці (Додаток Д) зображено людину якій невідомий вкладає у голову знання та досвід. Представлена книга у стилі рисунку контурів. Тонкі лінії не лише детально передають вигляд особистостей але й середовище в якому вони перебувають: у одній кімнаті без виходу. Передає відчуття та

емоційний стан автора. Також використано на фоні легкий ефект мармуру, що надає виданню стриманості і самодостатності.

Зосереджено в основі три кольори: білий, червоний і чорний, серед яких домінує найсвітліший. Асоціюється зі спокоєм і врівноваженістю думок. Вказує на свою багатофункціональність, оскільки гармонійно поєднується з усіма іншими кольорами. Символ душевної легкості і людської чистоти. Червоний же впливає на свідомість і має такий же вплив на поведінку і настрій. Наділяє людину відчуттям впевненості в собі та у майбутньому. Формує якості лідера. Чорний, в свою чергу, виявляє бунт і нестримність але людина до цього приходять не сама, а їй це хтось нав'язує. Показує депресивний стан людини на обкладинці і спонукає читача допомогти вирішити проблеми у житті.

Поєднання таких трьох кольорів можна вважати класичним, де обрано один основний і два додаткових. У цій тріоді, створюють загальну картину цілісності. Привертає увагу своєю «чистотою».

За способом обробки книжкового блока і брошурування відноситься до третьої групи, що застосовується для видань обсягом від 160 сторінок, що відповідає аналізованій книзі, оскільки, вона має 416 сторінок.

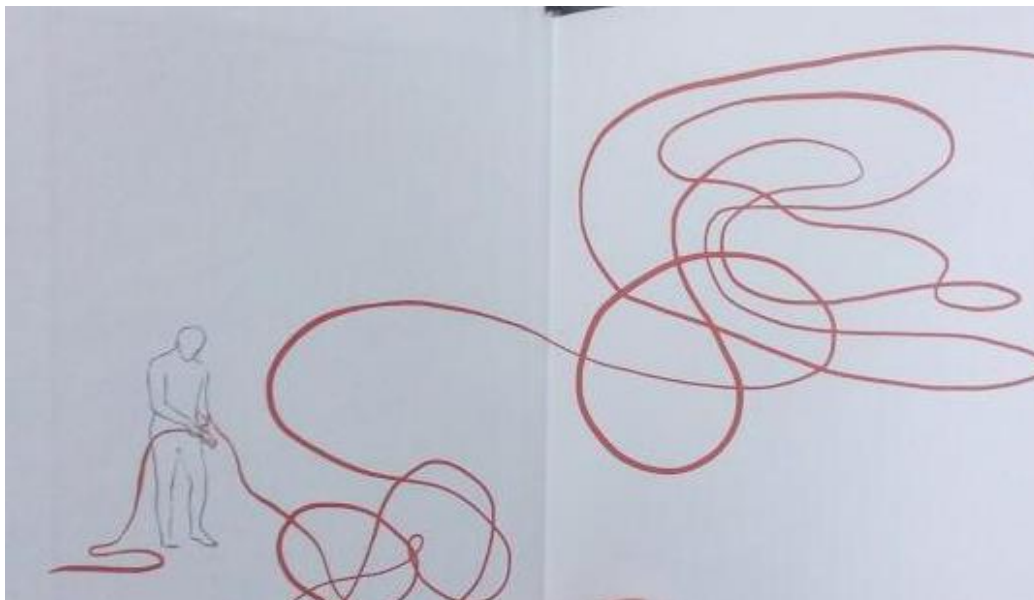
Комплектовано видання способом підбиранням. Блок складається зі накладання зошитів-аркушів один на одного, у стопку. Блок зшитий нитками. Корінець обкладинки приклеюється до корінця блока.

Конструкція зовнішнього оформлення — суцільнокрита. По всій поверхні приклеювання палітурки до форзацу. Сьомий номер обкладинки — тверда, з прямим корінцем (маса видання 314 г). Поверхня такої обкладинки має «імунітет» до стирання або іншого способу пошкоджень.

Корінець видання скріплює блок зошитів між собою за допомогою ниток, прошитих із тканиною. Його форма пряма, не повторює згин книги. Висота з двох сторін вища від загальної висоти видання, але ширина дорівнює товщині блоку зошитів. Корінець задрукований. Зазначено логотип видавництва, назву видання та вказано авторство. Що корисно для читачів, зменшує час пошуку потрібного видання.

Форзац видання реалізований використанням щільного паперу білого кольору. Скріплює обкладинки із основними блоками сторінок. Його формат на декілька міліметрів менший з чотирьох сторін від повного формат розвороту. Форзац задрукований, білого кольору із кольоровими ілюстраціями, які повторюють мотив обкладинки (див. Мал. 11).

Малюнок 11. Форзац видання «Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта»

Інша аналізована книга Віктора Франкла — «Людина в пошуках справжнього сенсу». До зовнішніх елементів видання відносяться: обов'язкові: обкладинка та необов'язкові: корінець, форзац.

На обкладинці (див. Додаток Е) зображено пташку, яка сидить на колючому дроті. Викликає моторошні емоції але багатообіцяюче майбутнє. Уособлення життєвого досвіду автора і переконує читача в тому, що одразу коли знаходиш справжній сенс життя то отримуєш сили, щоб з легкістю подолати усі випробування.

Видання представлене у основних двох кольорах — синій і червоний та додаткових — чорний і білий. Найбільшу площу займає синій, що створює передумову для глибокого роздуму над життям, ніби дає людині поштовх до знаходження істини. Читач повинен все систематизувати і привести до ладу усі свої позитивні і негативні емоції. Червоний, в свою чергу, протирічить спокою і спонукає задуматись, що існують проблеми з якими необхідно боротися.

Чорний та білий робить контраст, зберігаючи цілісність видання. Таким чином створюється максимізація та спрощення бачення. Чорний та білий говорить про психічний тиск.

Така палітра кольорів одночасно насторожує і, навпаки, заспокоює, дає читачеві самому вирішити свій настрій.

За способом брошурування і обробки книжкового блока, книга відноситься до третьої групи — комплектування блока накладанням, є приклейний форзац, шиття нитками. Ця група застосовується для видань обсягом від 160 сторінок, аналізована книга якраз вписується у цей критерій.

Видання в обкладинці виконано способом підбиранням. Блок складається зі зошитів. Блок зшитий нитками. Конструкція зовнішнього оформлення — суцільнокрита. Приклеювання палітурки до форзацу здійснюється по всій поверхні. Номер обкладинки — 7, тверда, з прямим корінцем, покриття папером (маса видання 150 г).

Корінець видання скріплює блок зошитів між собою за допомогою ниток прошитих з додатковим шматком марлі (див. Мал. 12). Його форма пряма, при згинанні утворює невеликий отвір між обкладинкою, не повторюючи вигинів. Його висота дорівнює висоті видання, а ширина — товщині блоку зошитів.

Малюнок 12. Корінець видання «Люна в пошуках справжнього сенсу»

Корінець задрукований, де вказано основні відомості: назву видання, видавництва і його логотип та зазначено авторство. Такий спосіб, друкування на корінці книги, корисний для пошуку під час купівлі.

Форзац видання зі щільного паперу, для скріплення блока сторінок з обкладинкою. Його формат не дорівнює формату розвороту. Форзац у виданні задрукований, білого кольору із ілюстрацією червоного паперу.

Наступна аналізована книга «Живи на повну!» Джима Лоера та Тоні Шварца. До зовнішніх елементів видання належать: обкладинка, корінець, форзац, стрічка-закладка.

Оформлення обкладинки (див. Додаток Ж) зображено у русі, що додає живого вигляду та енергії. Викликає позитивні емоції, що стимулюють до змін, така й основна ціль видання.

Використано кольорову палітру з трьох кольорів: жовтий, вогняний та білий. Перше місце посідає — жовтий. Він являє у собі людські риси: розум та домінантність, допомагає сконцентруватися. Символізує інтуїцію і кмітливість. Білий викликає позитивні асоціації, початок нового і справедливого. Вогняний, в свою чергу, налаштовує людину на спрямування лише вперед до поставленої цілі і мети. Відрізняється від інших кольорів силою волі і запалом.

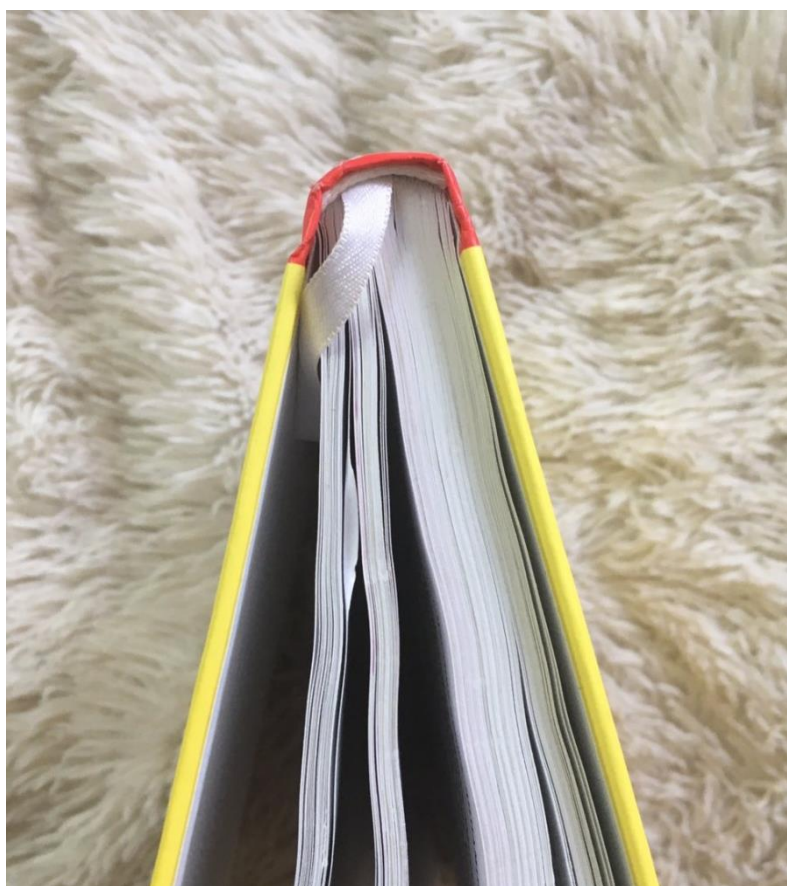
Загалом кольори поєднані між собою вдало і створюють гармонію розуму, світлого майбутнього та логічних дій.

Книга відноситься до третьої групи за способом брошурування і обробки книжкового блока, має 256 сторінок. Комплектовано способом підбиранням. Сьомий номер обкладинки, тверда, конструкція зовнішнього оформлення суцільнокрита, її вага 350 г.

Корінець видання скріплює блок зошитів за допомогою ниток прошитих з марлею. Його форма пряма, висота дорівнює висоті видання, а ширина — товщині блоку зошитів. Корінець задрукований із вказання назви, логотипу та автора.

Формат форзацу менший від формату розвороту. У виданні використаний «свій форзац», тобто перший і останній аркуш приклеєно до обкладинки. Такий форзац у виданні незадрукований, із білого паперу.

Книга призначена для повільного читання з перервами, тому у виданні використана стрічка-ляссе, приклеєна до корінця книжкового блоку (див. Мал. 13). Вона полегшує користування та продовжує термін придатності. Матеріал стрічки шовковий, білого кольору. Довжина її перевищує розмір видання на 5 сантиметрів.

Малюнок 13. Стрічка-ляссе видання «Живи на повну!»

І останнє видання «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті» Кріса Барез-Брауна. До зовнішніх елементів видання належать: обкладинка, корінець, форзац, стрічка-ляссе та резинка.

На нашу думку, у книзі використано багато елементів для фону, які розсіюють увагу читача. Головною «ізіюминкою» стало оформлення назви та зображення півкулі у вигляді сонця.

На обкладинці (див. Додаток 3) використано два кольори: жовтогарячий та темно-синій. Жовтогарячий — слава та перемога. Наповнюється зрілістю, досвідом та розумом, який потрібен людині для того щоб «перестати жити на автопілоті». Об'єднує скромність і самодостатність але у гіршому випадку може спровокувати конфлікт. А темно синій — колір сновидінь і мрій. Давить на людину, спричиняючи пригніченість та занепокоєння. Викликає потребу для людини у фізіологічному спокою, пошуки власного «я» у світі. Водночас дозволяє розслабитися і відпочити від рутини та негараздів.

Поєднання кольорів гармоніюють між собою. Один пригнічує, а інший дає надію рухатися вперед, який варіант вибере читач вирішувати лише йому.

За способом брошурування і обробки книжкового блока книгу можна віднести до четвертої групи — комплектування блока накладанням, приклеєний форзац, шиття нитками, круглення корінця, заклейка корінця блока марлею, друк на спинці блока. Обсяг видання 296 сторінок.

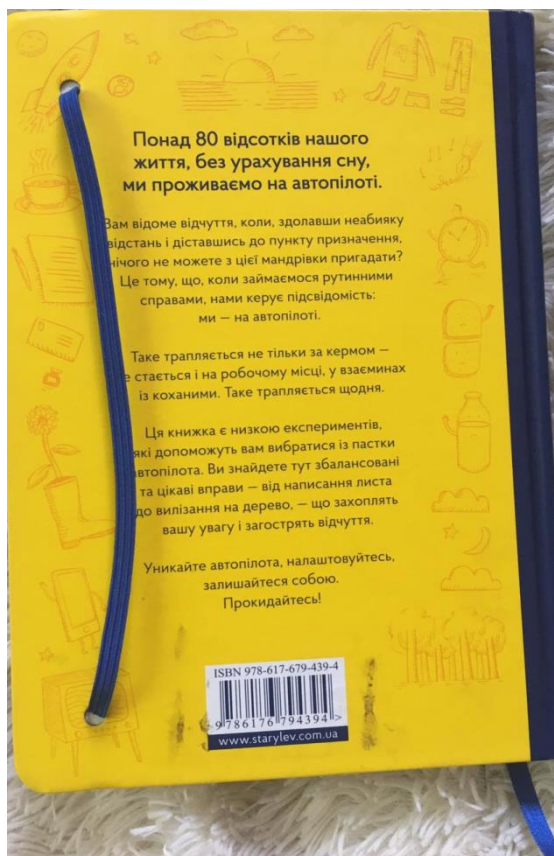
Видання в обкладинці комплектовано способом підбиранням. Блок складається із аркушів які накладаються один на одного, зшитий нитками.

Конструкція зовнішнього оформлення суцільнокрита. Приклеювання палітурки до форзацу здійснюється по всій поверхні. Номер обкладинки — 6, гнучка без кантів, (маса видання 450 г). Таке покриття не міцне. Корінець задрукований, де вказано назву та авторство.

Форзац видання сфальцьований щільний папір, для скріплення блока сторінок з обкладинкою. Приклеєний неякісно із відчутними недоліками. Такий форзац у виданні задрукований цитатами читачів, інформацією про автора та його фото. Виготовлений із щільного паперу темно-синього кольору.

У виданні представлена стрічка-ляссе із шовкового матеріалу синього кольору. На 4 сантиметри довшою від видання. Приклеєна до корінця між книжковими блоками. Зручна у використанні.

Додатковим елементом у книзі є резинка, яка за допомогою невеликих отворів в обкладинці приклеєна до видання (див. Мал. 14).

Малюнок 14. Резинка видання «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті»

Служить у двох напрямках: для збереження і довшого терміну придатності видання або ж для додаткової закладки, оскільки книга призначена для перерваного читання.

3.3.Ілюстрування видань

Художнє оформлення — одна з найцікавіших галузей людської діяльності, у більшості випадків, це невід’ємна складова будь-якої сучасної книжки. А із розвитком технологій, це ще й спосіб розкриття та самореалізації, як автора, який за допомогою тексту дає можливість уявити зміст, так і художника-дизайнера, який за допомогою цієї уяви створює ілюстрації, що підвищують емоційну цінність цього видання.

Більшість читачів отримують естетичну насолоду саме від добре надрукованої книги. Коли до рук потрапляє видання «з любов’ю», людину

повністю захоплюють відчуття від дотику до палітурки та сторінок, а від візуального сприйняття ілюстрацій, поринає у віртуальний світ персонажів.

Сьогодні виданню слугує найновіша поліграфічна техніка й особливо — комп'ютерна графіка, якою захоплюється більшість молодих художників, що працюють у напрямку книжкового оформлення. Це відчутно підвищує культуру творення цілого образу книги. Особливо у використанні кольорових декоративних об'єднань, вдалого вибору шрифтів, їх чіткого накреслення та збагачення ефектами. Якщо уважніше придивитись до сучасних дорогих видань, часто можна помітити їхню надмірну схожість між собою. Власне це і є головною ознакою індивідуальності [65, с. 76].

Основною метою художника-ілюстратора — допомога читачеві у правильному сприйнятті написаного тексту. Ефективності вдалого поєднання змісту твору з його ілюстрації впливає на подальший авторитет і автора, і видавництва, і самого дизайнера.

Роль книги в процесі формування людини перебільшити неможливо. Книга спрямовує цікавість, розвиває її і поглиблює, відповідає на безліч запитань, що виникають. Необхідність ілюстрацій у книзі важлива і ні в кого, на рахунок цього, не може бути сумнівів.

Велика роль зображень зосереджена в розкритті ідейно-художньої своєрідності та розуміння літературного змісту видання. Оскільки, художник-ілюстратор виступає як співавтор з письменником, він не просто відтворює у своїх малюнках світ, який представлений у письменницькому творі, але і дає трактування, зорове тлумачення, своє власне розуміння подій і образів.

Призначення та функції ілюстративного матеріалу є різноманітними. «У пізнавальному плані зображення може роз'яснювати і унаочнювати окремі фрагменти тексту, акцентувати на важливих речах, збагачувати і поглиблювати уявлення про реальність. Поряд з цим, важливим у книжках є естетика ілюстрацій: вони мають зароджувати уяву, формувати певні відчуття гармонії. Ілюстрації допомагають краще зрозуміти і запам'ятати зміст, чітко уявити образи, зовнішній вигляд героїв» [4, с. 137].

Отож, розглянемо ілюстративне наповнення аналізованих видань. Перша книга Жан-Франсуа Марміона «Чому люди тупі?». Ілюстрації кольорові, підібрані під гамму видання (сіро-оранжеві), створенні для конкретного видання. Виконують функції: емоційно-психологічну та естетичну.

На емоційний настрій читача впливає багато факторів, наприклад, якість паперу, гарнітура та інші формальні компоненти видання. Обираючи книгу, читач оцінює його візуальний вигляд.

Зображення за значенням, місцем, зв'язком з текстом та технікою виконання: художньо-образні та декоративні.

Художньо-образні — доповнюють письменницький образ та поглиблюють і полегшують сприйняття тексту. Деякі розкривають мету твору, висвітлюючи його сюжет, перебіг думок автора та акцентують увагу на найважливішому. Зображення має загальний смисл і розміщується або на окремій сторінці, або у кінці пункту чи розділу, дає можливість читачеві додумати, створити власне уявлення чи сприйняття.

Декоративні — додаткові елементи, які не несуть особливого значення для видання. Книга може повноцінно функціонувати і без них, простіше кажучи, декоративні елементи служать для естетичного доповнення та емоційного сприйняття. Використання орнаменту в художньо-образних ілюстраціях дає змісту досягти узагальненості, умовності форми.

Зображення за способом відтворення — півтонові, тобто такі, що утворюються з окремих ділянок різної насиченості, кольорові.

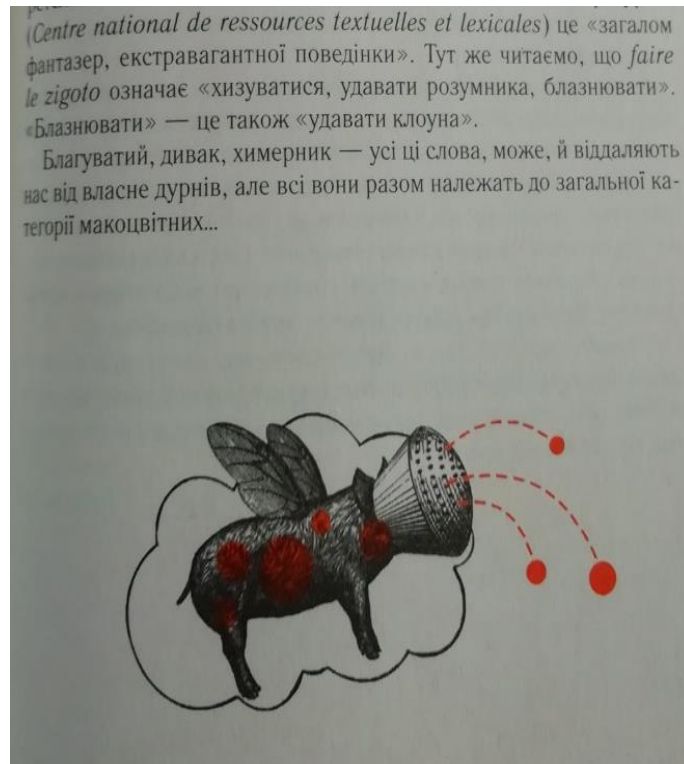
За місцем розташування — кінцівки і полосні:

- кінцівки, розташовуються вкінці розділів, зображаючи загальну картину;
- полосні, розташовані в середині тексту і доповнюють його.

У виданні представлені такі види верстки:

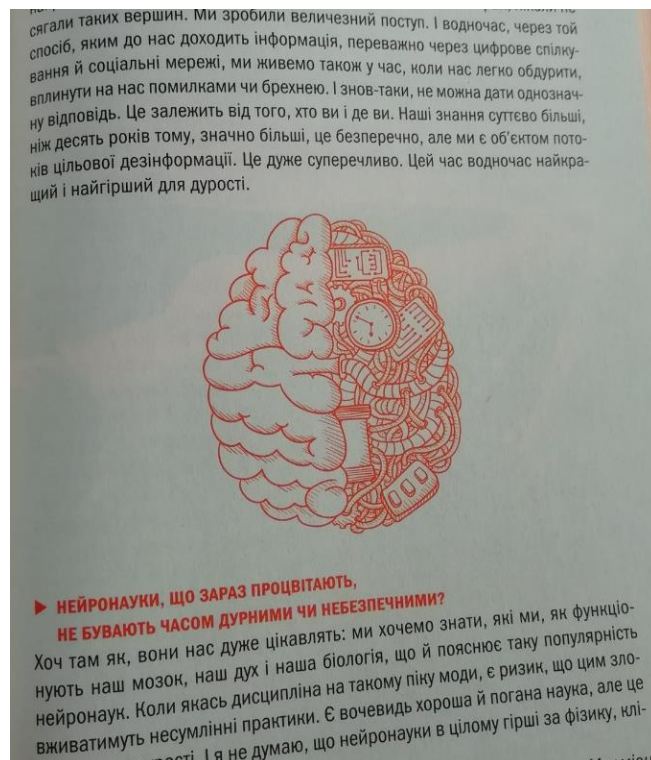
відкрита, розташовані або знизу або зверху сторінки, дотична до тексту з однієї сторони, (див. Мал. 15);

Малюнок 15. Відкрита верстка видання «Чому люди тупі?»

закрита, в середині тексту, з текстом стикується з 3 сторін (див. Мал. 16);

Малюнок 16. Закрита верстка видання «Чому люди тупі?»

сторінкова, займає усю сторінку (див. Мал. 17).

Малюнок 17. Сторінкова верстка видання «Чому люди тупі?»

Ілюстрації у виданні мають подвійне значення. Вони є предметом мистецтва і, є частиною видання. Зображення і доповнює текст і одночасно може біти самостійним елементом.

Наступна аналізована книга «Ігри у які грають люди» Еріка Берна. Ілюстрації чорно-білі. Виконують інформаційну функцію. Текст і ілюстрація є формами подачі інформації. У виданні представлені у вигляді графіки та схем.

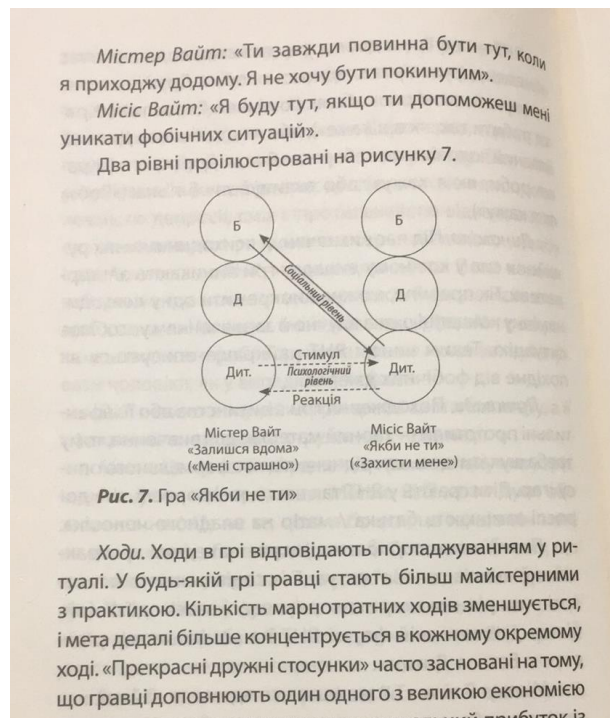
Зображення за значенням, місцем, зв'язком з текстом та технікою виконання: пізнавальні.

Таким зображенням властива чіткість вираження особливостей явища, документальність. Це предметні й математичні креслення, схеми, без яких зміст може бути незрозумілим. Функція таких пізнавальних зображень — розширити можливості читача щодо пізнання, пояснити зміст текстового повідомлення та його логіку. Науково-пізнавальні ілюстрації подаються у вигляді графіки.

Зображення за способом відтворення класифікують — інфографіка, тобто діаграми, схеми, плани, таблиці, які наочно подають та роз'язнюють інформацію, додають візуальних ефект. Колір у них чорно-білий.

За місцем розташування — полосні, знаходяться в середині тексту, доповнюють та пояснюють його.

У виданні представлений лише один вид верстки — закрита, тобто ілюстрації розташовані всередині тексту (див. Мал. 18).

Малюнок 18. Закрита верстка видання «Ігри, у які грають люди»

Такого роду ілюстрації не можуть існувати окремо, оскільки потребують текстового пояснення. За допомогою них, читачеві набагато легше сприймається текст та почерпнути нові знання.

Ще один приклад аналізу — «Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта» Ірвіна Ялома. Ілюстрації чорно-білі. Виконують функції: емоційно-психологічну та естетичну. В загальному ілюстрації розкривають зміст розділу та оригінально пояснюють його зміст.

Зображення за значенням, місцем, зв'язком з текстом та технікою виконання: художньо-образні. Доповнюють літературний образ, поглиблюють сприйняття тексту. Розкривають мету твору, послідовно висвітлюють сюжет,

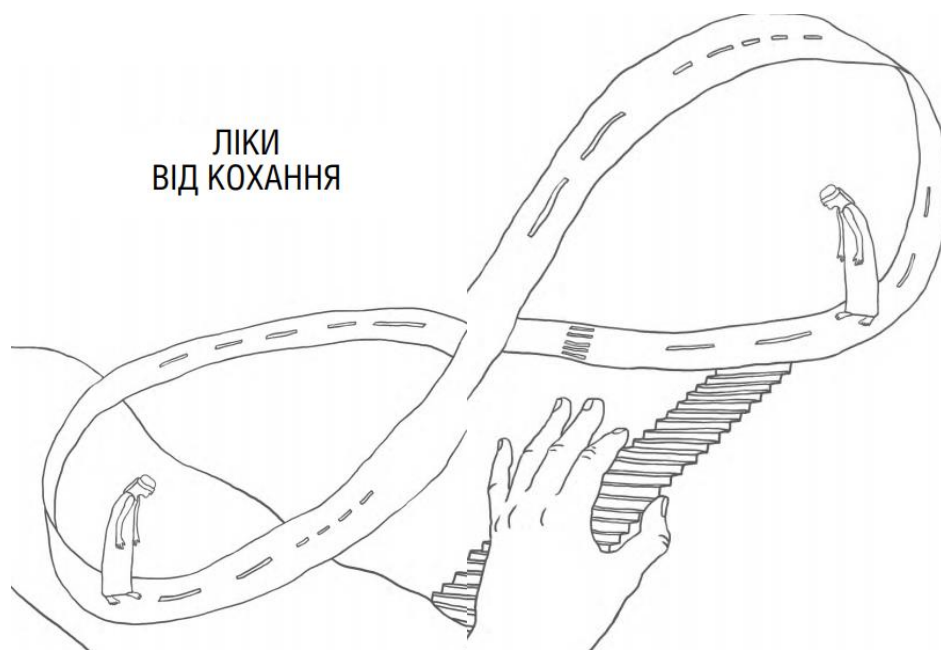
перебіг думок, акцентують увагу на найважливішому. Ілюстрація тісно пов'язана з текстом і йде за літературним викладом.

Зображення за способом відтворення — півтонові, утворюються з окремих ділянок різної насиченості. За кольоровістю — чорно-білі.

За місцем розташування — заставки. Розміщені на початку розділу. Заставки означають початок однієї з частин тексту, знаходяться на усій сторінці. Вони допомагають читачеві зосередити увагу на новому матеріалі та налаштуватися емоційно на нього.

За своїм змістом заставка є зображенням сцени, на початку глави. Ілюструє головну тему частини, показує основний момент та підкреслювати те, що хотів виділити письменник.

У виданні ілюстрації зверстані на розворот, повністю займає сусідню сторінку (див. Мал. 19).

Малюнок 19. Верстка ілюстрації на розворот у виданні «Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта»

Ілюстрації, які представлені у виданні, стають зрозуміліші, після прочитання розділу до якого вони стосуються. На перший погляд, вони сприймаються важко, потребують складного синтезу, щоб зрозуміти. Автор, дає можливість додумати власну сюжетну лінію, і в такому випадку зміст

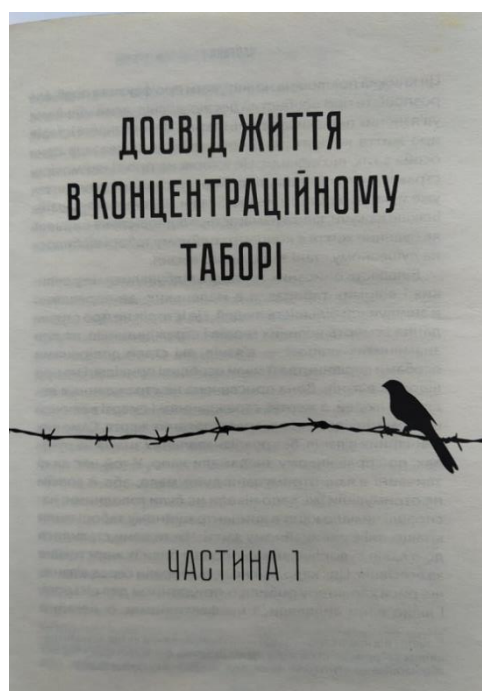
ілюстрації зміниться та наповниться новим сенсом. Допмагають уявити літературні образи головних героїв та їх позиції. Ілюстрації відповідають принципу послідовного образотворчого супроводу тексту.

Інша аналізована книга Віктора Франкла — «Людина в пошуках справжнього сенсу», нажалі ілюстраційного наповнення немає.

Це видання доволі «доросле» і призначене для психологічно сформованих і самодостатніх людей, тому, на нашу думку, не викликає особливої потреби у ілюстраційному доповненню тексту. Зміст інформації детально описаний і читач сам вимальовує у своїй уяві потрібні образи головних героїв, події, місцевість, емоційний стан, час та інші компоненти, які б могли бути представлені у виданні.

У виданні можна виділити один вид ілюстрацій — півтонові, чорно-білі заставки, які повторюють зображення, яке розміщене на обкладинці. Ця ілюстрація використовується на першій сторінці розділів, де вказується їх назва.

Ілюстрацію відділяють з двох сторін: зверху, назва частини і знизу її номер. Верстка ілюстрованих сторінок — закрита (див. Мал. 20).

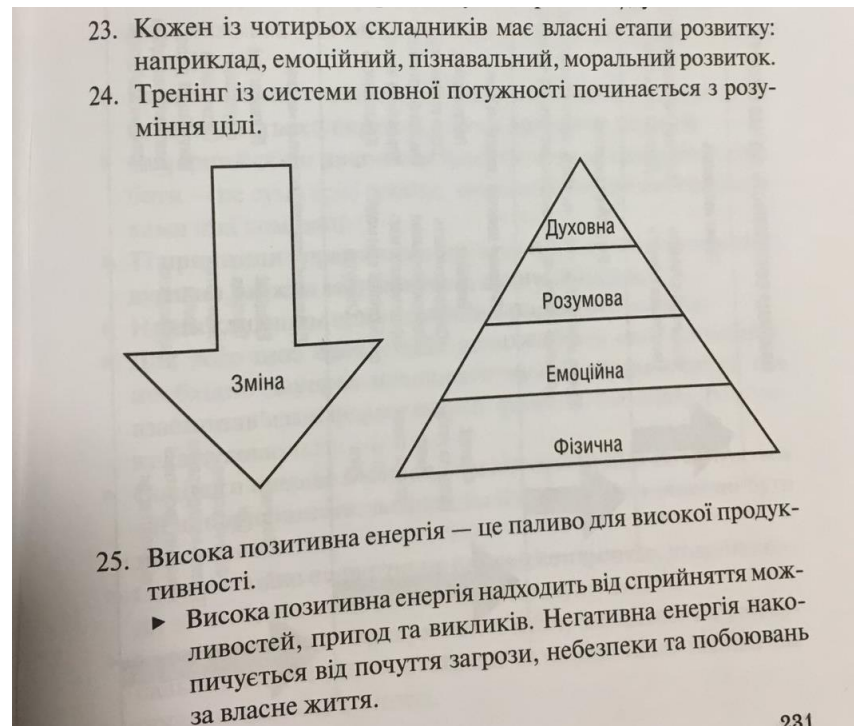

Малюнок 20. Закрита верстка видання «Ліки від кохання»

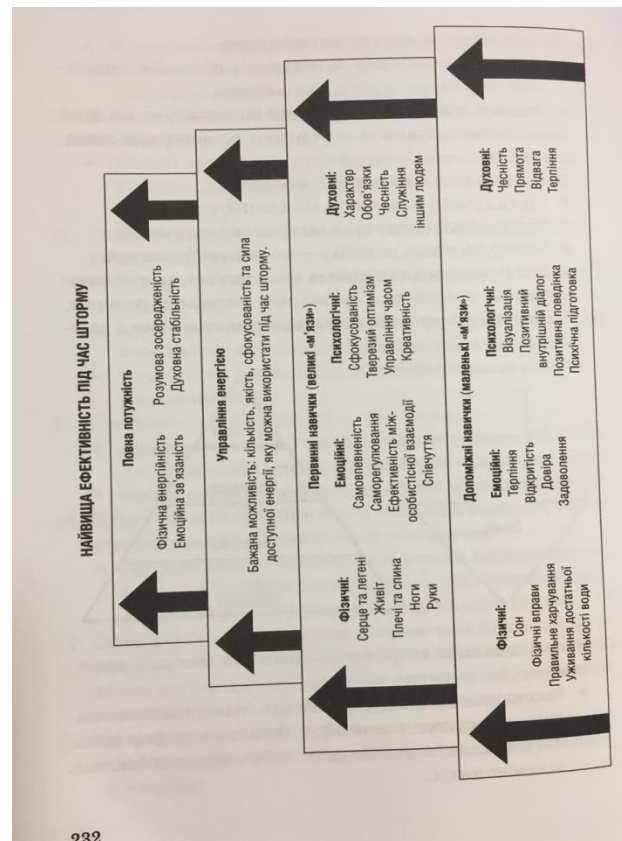

закрита, обтікає текст з двох сторін (див. Мал. 22);

Малюнок 22. Закрита верстка видання «Живи на повну!»
сторінкова, ілюстрація займає повний обсяг сторінки (див. Мал. 23);

Малюнок 23. Сторінкова верстка видання «Живи на повну!»

розворот, таблиця частково займає дві сторінки (див. Мал. 24).

Глікемічний індекс продуктів		
Низький	Середній	Високий
Грейпфрути	Шоколад	Пампушки
Зелені овочі	Кукурудза	Картопля фрі
Сочевиця	Кускус	Картопляне пюре
Молоко	Круасани	Гарбуз
Сир моцарела	Фруктовий коктейль	Ізюм
Енергетичні батончики	Гранола	Солоний крекер
Апельсини	Виноград	Газовані напої
Персики	Мед	Пудинг
Арахісове масло	Морозиво	Ванільні вафлі
Арахіс	Соки	Кавун
Груші	Ківи	
Пекан	Сушена сочевиця	
Фісташки	Манго	
Сливи	Кекси	
Чорнослив	Вівсяна каша	
Гарбузове насіння	Апельсиновий сік	
Соче молоко	Паста	
Горох	Кондитерські вироби	
Соняшникове насіння	Гороховий суп	
Помідори	Ананас	
Тунець	Попкорн	
Індичка	Картопляні чипси	
Горіхи	Ізюм	
Йогурт	Рис	
	Цукор	

Малюнок 24. Верстка на розворот видання «Живи на повну!»

За допомогою такого виду зображення передають у загальних рисах суть тексту, його структуру. Схеми руху дають змогу побачити динаміку речей, подій, станів.

І останнє аналізоване видання «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті» Кріса Барез-Брауна. Ілюстрації кольорові, використано максимальну палітру кольорів, створенні для конкретного видання. Виконують функції: емоційно-психологічну та естетичну.

На емоційний настрій читача впливає, в першу чергу загальний вигляд. Перед покупкою людина, у більшості випадків, взявши книгу до рук, захоче погортати її сторінки, оцінивши її дизайн всередині. Аналізована книга повністю розкриває креативне бачення автора. Ілюстрації на замовлення, одразу потрапляють в кругозір і приваблюють покупців. Викликають виключно позитивні емоції, що й психологічно-підсвідомо впливає на рішення покупки.

Зображення за значенням, місцем, зв'язком з текстом та технікою виконання: художньо-образні та декоративні.

Художньо-образні — доповнюють образ, який намагався вкласти у книгу автор, допомагають кращому і комфортнішому сприйняттю тексту. Деякі розкриваючи мету твору, висвітлюють його сюжет, перебіг думок та

акцентують увагу на найважливішому. Зображення має загальний смисл і розміщуються на окремій сторінці та посеред основного тексту, що дає змогу читачеві довше подумати та створювати власне уявлення чи сприйняття про щось.

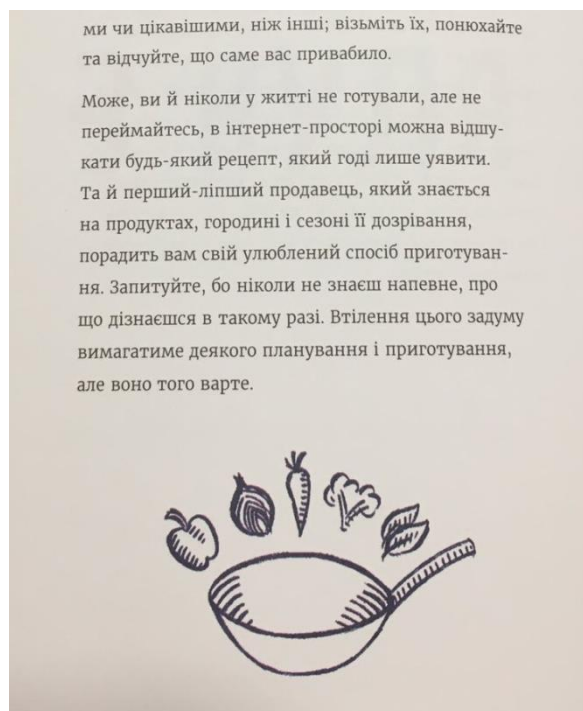
Декоративні елементи, які не породжують особливого враження про видання. Книга може повноцінно функціонувати і без них. Грубо кажучи, декоративні елементи служать виключно для доповнення та емоційного сприйняття. Зображення за способом відтворення — кольорові.

За місцем розташування:

- заставки, розміщені на початку розділу;
- кінцівки, заходяться у кінці розділу чи пункту;
- полосні, займають місце у середині тексту.

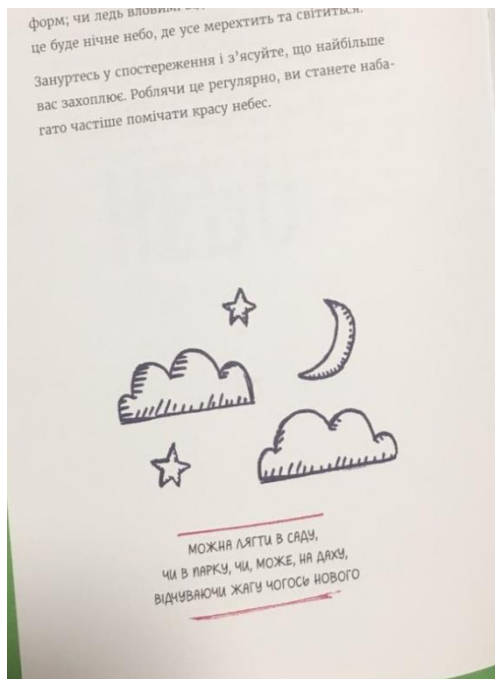
Види верстки, що представлені у виданні:

відкрита, дотична до тексту з одного боку (див. Мал. 25);

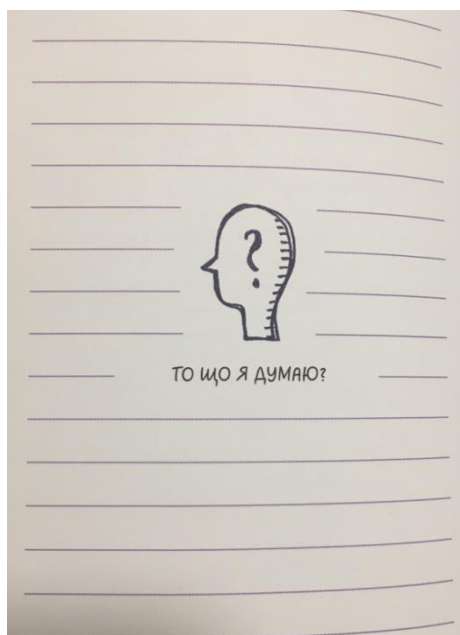
Малюнок 25. Відкрита верстка видання «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті»

закрита, з двох сторін зображення торкається основного тексту (див. Мал. 26);

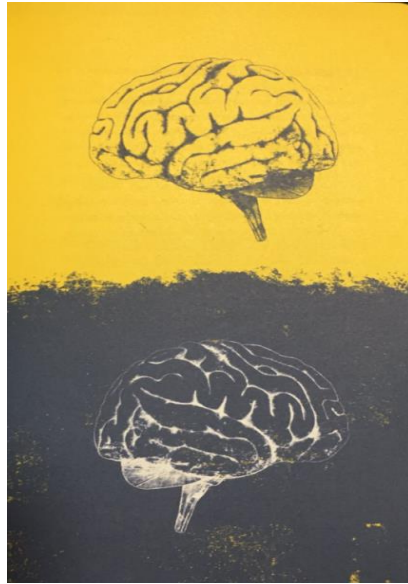
Малюнок 26. Закрита верстка видання «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті»

глуха, з чотирьох сторін закрита текстом, заверстується в середині (Мал. 27);

Малюнок 27. Глуха верстка видання «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті»

сторінкова, ілюстрація знаходиться на одній цілій сторінці (див. Мал. 28);

Малюнок 28. Сторінкова верстка видання «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті»

розворот, зображення повністю займає обсяг двох сторінок (див. Мал. 29).

Малюнок 29. Верстка на розворот видання «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті»

Отже, способи створення ілюстрації стали новими і це добре простежується у аналізованих виданнях. Розвиток наукових технологій додав книгам нових художніх втілень та полегшив способи її створення. За допомогою кольорових яскравих ілюстрацій посилюється її художньо-естетичне значення.

ВИСНОВКИ

Науково-популярними прийнято називати такі видання, які містять наслідки теоретичних чи експериментальних досліджень у полях науки, мистецтва, культури і техніки, проте матеріал повинен бути викладений у доступній для читача-неспеціаліста формі. Головне призначення такого виду видань — доступно подати нефахівцям з будь-якої проблематики певні наукові знання.

XIX століття — історія формування саме української науково-популярної книги, початок її зародження як виду самостійної літератури. У XX столітті науково-популярна книга почала збільшувати назви та тиражі видань, що й позначилося на загальному рівні розвитку населення та бажанні її купувати.

Вже сьогодні в Україні роль надрукованого слова сучасних науково-популярних видань підносить загальний рівень знань суспільства та помітно підвищує моральність та естетичність читачів.

Відзначимо, що й досі немає єдиного погляду на систематизацію науково-популярних видань. Так, у дослідженнях даного виду літератури за підґрунтя класифікації беруть декілька характеристик (Г. Шевцова-Водка, А. Борсук).

Науково-популярні книги психологічної тематики часто є саме перекладними. Випуск такої літератури займає немалий сегмент продукції на книговидавничому ринку України, який викликає сталий інтерес серед читачів. Аналіз показав, що першість займає «Клуб Сімейного Дозвілля». Випускає такі видання значними накладками у кілька десятків тисяч, а також щороку перемагає в різних номінаціях та отримує нагороди. Значну роботу у зазначеному напрямку проводить «Темпора», «Кассіопея», «Країна Мрій», «Vivat», «Видавництво Старого Лева» та інші.

Збільшують свій спектр переклади видань із психології. Хоча кількість книг цього спрямування найбільша на книжковому ринку, вони все ще не можуть повністю задовольнити потреби потенційного читача.

Проаналізувавши художньо-технічне оформлення сучасних видань, розділили на три категорії та зробили наступні висновки стосовно спільних ознак.

1) Шрифт:

- нахил літер — прямий;
- широкі поля, що зручні у додатковому використанні читачами;
- абзаци починаються з однієї вертикалі;
- кегль — 11-12 п., який вважається зручним для читання, оскільки такий шрифт не є малим і не виснажує зір;
- чітка контрастність між кольором основного тексту та відтінку паперу;
- дотримана економічність видання, що залежить від гарнітури, кегля, інтерліньяжу, та низки інших особливостей видання;
- на одній сторінці використано не більше 3 гарнітур і розміру шрифтів, інакше губиться цілісність сприйняття друкованого видання.

Накреслення для основного тексту мають просте виконання, яке не відволікає від змісту, і призначені для максимально комфортного читання довгих текстів. Їхніми ознаками є зрозумілість, простота, стриманість малюнку, пропорцій, насиченості. Вдало підібраний текстовий шрифт сприяє успішному читанню.

2) Зовнішнє оформлення:

- поєднання кольорів налаштовують читачів на зміст видання;
- за способом брошурування і обробки книжкового блока книги відносять до третьої групи (приклейний форзац, шиття нитками, друк на спинці блока. Ця група застосовується для видань обсягом від 160 сторінок);
- конструкція зовнішнього оформлення суцільнокрита;
- приклеювання палітурки до форзацу здійснюється по всій поверхні;

- номер обкладинки — 7 (цільнокрита, тверда, покриття тканиною чи синтетичним матеріалом або папером, масою не менше 100 г);
- висота корінця дорівнює висоті видання, а ширина — товщині блоку зошитів;
- корінець задрукований, де вказано назву видання, видавництва і його логотип та зазначено авторство;
- у дорожчих виданнях присутні додаткові елементи: стрічка-ляссе та резинка, яка може виконувати функції закладки.

Книги призначені для повільного читання з перервами для глибокого розуміння того, що закладено в основу видань. Варіанти їх оформлення вдало підібрані. Вважаємо, що читач з легкістю може орієнтуватися серед безлічі інших варіантів за допомогою корінця, обкладинки або ж кольорової гамми.

3) Ілюстрування:

- ілюстрації підібрані під кольорову гамму книги;
- зображення створенні для конкретного видання;
- виконують функції: емоційно-психологічну та естетичну;
- зображення за значенням, місцем, зв'язком з текстом та технікою виконання: художньо-образні (доповнюють письменницький образ та поглиблюють і полегшують сприйняття тексту), декоративні (додаткові елементи, які не несуть особливого значення для видання), інфографіка (діаграми, схеми, таблиці, які наочно подають та аналізують інформацію, додають візуальних ефект);
- ілюстрації відповідають принципу послідовного образотворчого супроводу тексту;
- зображення за значенням, місцем, зв'язком з текстом та технікою виконання: пізнавальні, яким властива чіткість вираження особливостей явища, документальність. Функція таких зображень — розширити можливості читача щодо пізнання, пояснити зміст текстового повідомлення та його логіку;

– найпоширенішим видом верстки є відкрита.

Слід відзначити, що розвиток наукових технологій додав книгам нових художніх втілень та полегшив способи її створення. За допомогою кольорових яскравих ілюстрацій відкривається їх художньо-естетичне значення. За допомогою зображень передають суть тексту. Ілюстрації в русі дозволяють створити ефект присутності під час читання.

Отже, при всій складності сприйняття художньо-технічних компонентів досліджених психологічних видань, вони є важливими у тексті, оскільки дають можливість додумати власну сюжетну лінію, або ж уявити якісь речі самостійно, що сприяє кращому розумінню тексту. Запропоноване дослідження відкриває перспективи дослідження у даній царині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атабеков Н. Словник-довідник ілюстратора науково-технічної книги. Москва : Книга, 1974. 282 с.
2. Афанасенко О. Читання як об'єктивний чинник розвитку книжкового ринку України. Київ : Наукова думка. 2008. С. 15–17.
3. Афанасьєва Н. Сучасні проблеми та тенденції розвитку книговидавництва в Україні. Київ : Наукова думка, 2016. С. 24–27.
4. Балабанова Л. Рекламний менеджмент. Київ : ЦНЛ, 2013. 392 с.
5. Безклубенко С. Всезагальна теорія та історія мистецтва. Київ : Наш формат, 2003. 261 с.
6. Берез-Браун К. Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті. Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. 304 с.
7. Берн Е. Ігри, у які грають люди. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 256 с.
8. Бойко А., Зелінська Н., Коновець О. Наукова комунікація у мас-медіа. Львів : Українська академія друкарства, 2009. 124 с.
9. Борсук А. Типологія видань. Київ : Вища школа, 2009. 326 с.
10. Валуєнко Б. Архітектура книги. Київ : Мистецтво, 1976. 195 с.
11. Валуєнко Б. Деякі проблеми сучасного мистецтва технічної книги. Київ : Книгознавство, 1982. С. 107–110.
12. Васишин Д. Технологія набору та верстки. Львів : Українська академія друкарства, 2011. 272 с.
13. Видавництво «Vivat». URL: <https://vivat-book.com.ua/> (дата звернення: 15.05.2020).
14. Видавництво Старого Лева. URL: <https://starylev.com.ua/> (дата звернення: 15.05.2020).
15. Владич Л. Мовою графіки. Київ : Мистецтво, 1967. 248 с.
16. Гавенко С. Методологічні проблеми дизайну книги як техніко-естетичної системи. Книгознавча концепція культури книги: до історичних джерел формування. Львів : Аз-Арт, 2002. С. 135–137.

- 17.Гавенко С., Кулік Л., Мартинюк М. Конструкція книги. Львів : Українська академія друкарства, 1999. 128 с.
- 18.Губенко Д. Українська аудиторія скучила за науково-популярним жанром. URL: www.ua.ejo-online.eu/tag (дата звернення: 01.12.2019).
- 19.ДСТУ 3017–95. Видання. Основні види. Терміни та визначення. URL: https://ntb.pstu.edu/images/N-rabotniku/DSTU_3017_95.pdf (дата звернення: 03.04.2020).
- 20.ДСТУ 3018–95. Видання. Поліграфічне виконання. Терміни та визначення. URL: http://gost-snip.su/download/dstu_301895_vidannya_poligrafichne_vikonannya_termini_ta_viz (дата звернення: 05.04.2020).
- 21.ДСТУ 7.84:2008. Видання обкладинки та палітурки. URL: https://dnaop.com/html/34034/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_%D0%93%D0%9E%D0%A1%D0%A2_7.84_2008 (дата звернення: 03.04.2020).
- 22.Дубина Н. Зовнішнє оформлення книги. URL: <http://compuart.ru/article.aspx?id=14490&iid=688> (дата звернення: 04.04.2020).
- 23.Зелінська Н. Наукове книговидання в Україні: історія та сучасний стан. Львів : Світ, 2002. 268 с.
- 24.Іттен І. Мистецтво кольору. Київ : Наш формат, 2011. 220 с.
- 25.Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». URL: <https://bookclub.ua/> (дата звернення: 15.05.2020).
- 26.Комащенко І. Популяризація наукових результатів в умовах сучасного інформаційного світу. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2018. С. 59–61.
- 27.Коцюба О. Особливості оформлення науково-популярних видань. URL: www.referatbox.com.ua/8905-osobennosti-oformleniya-nauchno-populyarny (дата звернення: 01.12.2019).

- 28.Лагутенко О. Graphen графіки: нариси з історії української графіки XX ст. Київ : Грані-Т, 2007. 167 с.
- 29.Лагутенко О. Українська графіка XX століття. Київ : Грані-Т, 2011. 184 с.
- 30.Легенький Ю. Дизайн: культурологія та естетика. Київ : Наукова думка, 2000. 187 с.
- 31.Лоер Д., Шварц Т. Живи на повну! Харків : Vivat, 2018. 256 с.
- 32.Люзняк М. Українська науково-популярна книга початку XX ст. як соціокультурний феномен. Харків : ХДАК, 2013. С. 141–150 .
- 33.Марміон Ж-Ф. Чому люди тупі? Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2020. 240 с.
- 34.Науково-популярна література URL: https://solnet.ee/parents/kn_01_15 (дата звернення: 07.03.2020).
- 35.Низовий М. Вступ до книгознавства. Київ: Кондор, 2009. 144 с.
- 36.Огар Е., Процик М. Сучасні науково-популярні книжкові серії в Україні. Львів : Українська академія друкарства, 1998. 256 с.
- 37.Памірська Л., Памірський М. Лінгвістичні особливості дидактичних текстів науково-популярного стилю. Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка, 2002. С. 246–248.
- 38.Парандовський Я. Алхімія слова. Київ : Дніпро, 1991. 374 с.
- 39.Партико З. Загальне редагування. Нормативні основи. Львів : ВФ Афіша, 2006. 416 с.
- 40.Поліха Л. Журнали Закарпаття 1920–1930 років: типи оформлення обкладинок. Ужгород : Говерла, 2010. С. 149–153.
- 41.Пушкар О., Андрющенко Т. Ілюстрування. Харків. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 128 с.
- 42.Романець В. Психологія творчості. Київ : Либідь, 2001. 288 с.
- 43.Романько С. Шрифт як один із інструментів візуальних комунікацій у графічному дизайні. URL: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/189236/188984> (дата звернення: 10.04.2020).

- 44.Сава В. Основи техніки творення книги. Львів : Каменяр, 2000. 136 с.
- 45.Семенов О., Билибин І. Розповід про художника-казкаря. Москва : Дитяча література, 1996. 87 с.
- 46.Сенкевич М. Стилїстика наукової мови і літературне редагування наукових творів. Київ : УкрІНТЕІ, 2007. 224 с.
- 47.Теремко В. Видавництво-XXI. Виклики і стратегії. Київ : Академвидав, 2012. 328 с.
- 48.Теремко В. Видавничий маркетинг. Київ : Академвидав, 2009. 272 с.
- 49.Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця. Київ : Наша культура і наука, 2006. 560 с.
- 50.Тимошик М. Редакторські посади: фахові вимоги та функціональні обов'язки їх носіїв. Київ : Друкарство, 2005. С. 44–48.
- 51.Тріщук О., Януль О. Редакторська підготовка науково-популярних серіалів. Київ : Наукова думка, 2017. С. 63–72.
- 52.Філоненко Д. Науково-популярна періодика в Україні в умовах білінгвізму. Київ : Наукова думка, 2013. С. 242–249.
- 53.Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 160 с.
- 54.Черниш Н. Книгознавча концепція культури книги: до історичних джерел формування. Львів : Аз-Арт, 2002. С. 126–135.
- 55.Четверікова О. Комунікативні та лінгвокультурологічні передумови дослідження науково-популярного тексту. Київ : Наша культура і наука, 2016. С. 178–183
- 56.Шевцова-Водка Г. Типологія книги. Київ : Книжкова палата України, 1999. 68 с.
- 57.Шевченко В. Художньо-технічне редагування. Київ : Паливода, 2010. 516 с.
- 58.Шелудченко О., Шелудченко О. Термінологічний корпус науково-популярного дитячого стилю. Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2013. С. 129–132

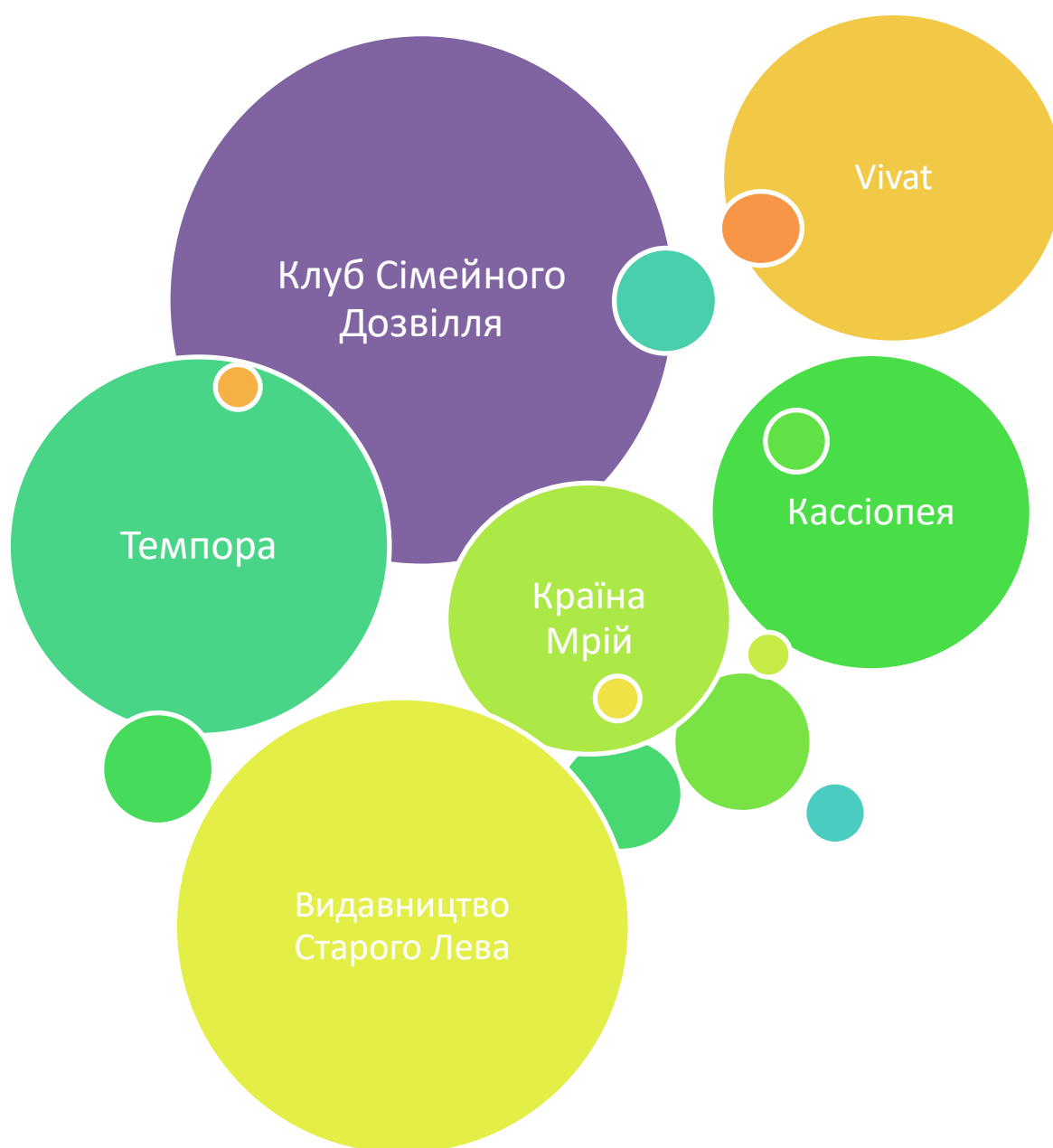
- 59.Що потрібно знати про вибір потрібного шрифту? URL:
<https://www.imena.ua/blog/suitable-font/> (дата звернення: 10.05.2020)
- 60.Якутович С. Абсолютний слух часу. Київ : Грамота, 2008. 312 с.
- 61.Якутович С. Незавершений проект. Київ : Грамота, 2008. 312 с.
- 62.Ялом І. Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. 416 с.
- 63.Ярема С. Технічне редагування. Київ : Університет «Україна», 2003. 284 с.
64. Ясінський Б. Літературно-науковий вісник. Київ : Смолоскип, 2000. 544 с.
- 65.Яців Р. Українське мистецтво XX ст. Львів : Світ, 2007. 246 с.
- 66.Яцків Я. Науково-популярні видання: реалії та перспективи. URL:
www.maidanua.org/arch/oldosvita/1241689439.html (дата звернення: 01.12.2019).

ДОДАТКИ

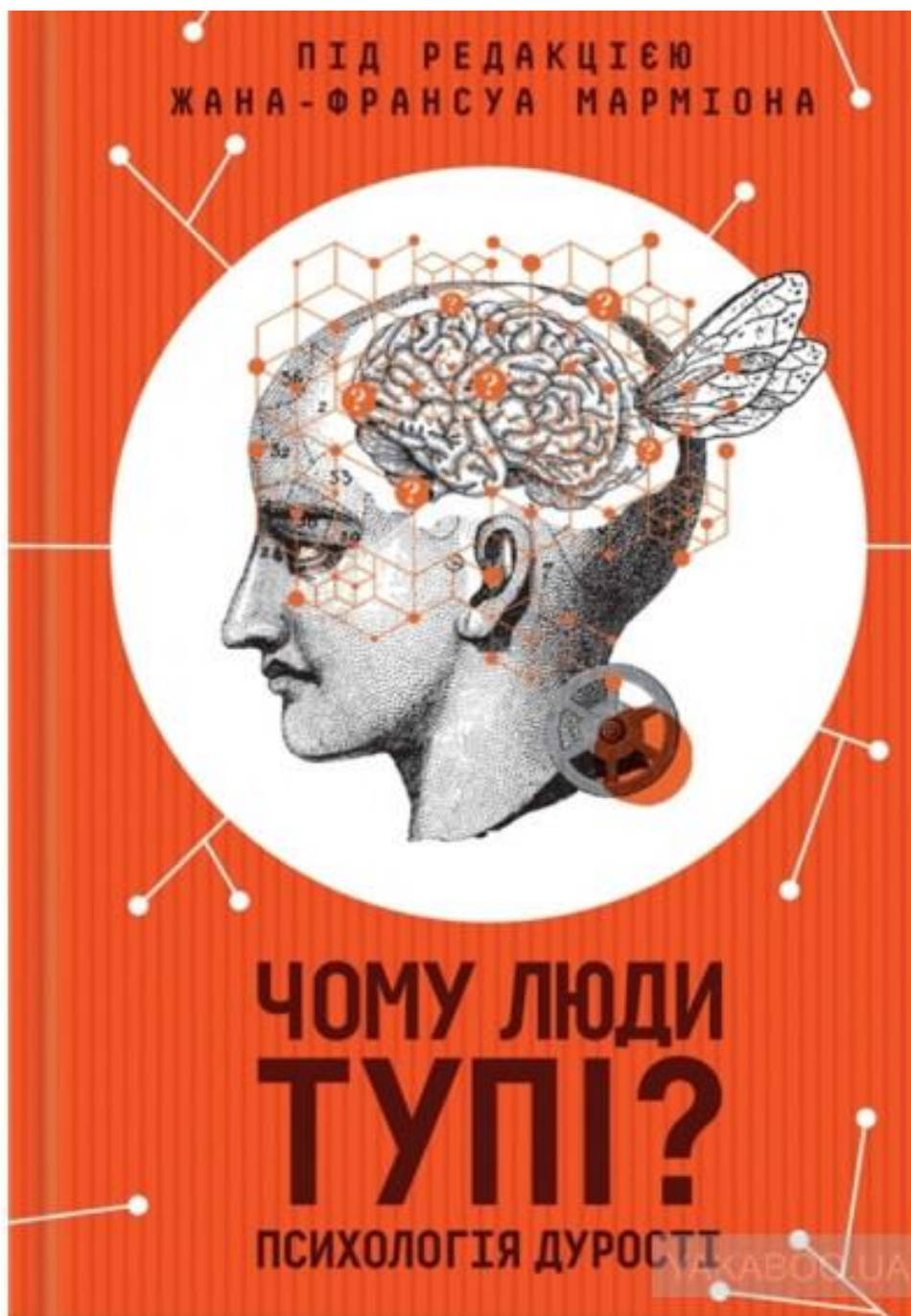
Види науково-популярної літератури

Список видавництв, які видають науково-популярні видання

Обкладинка видання «Чому люди тупі?»

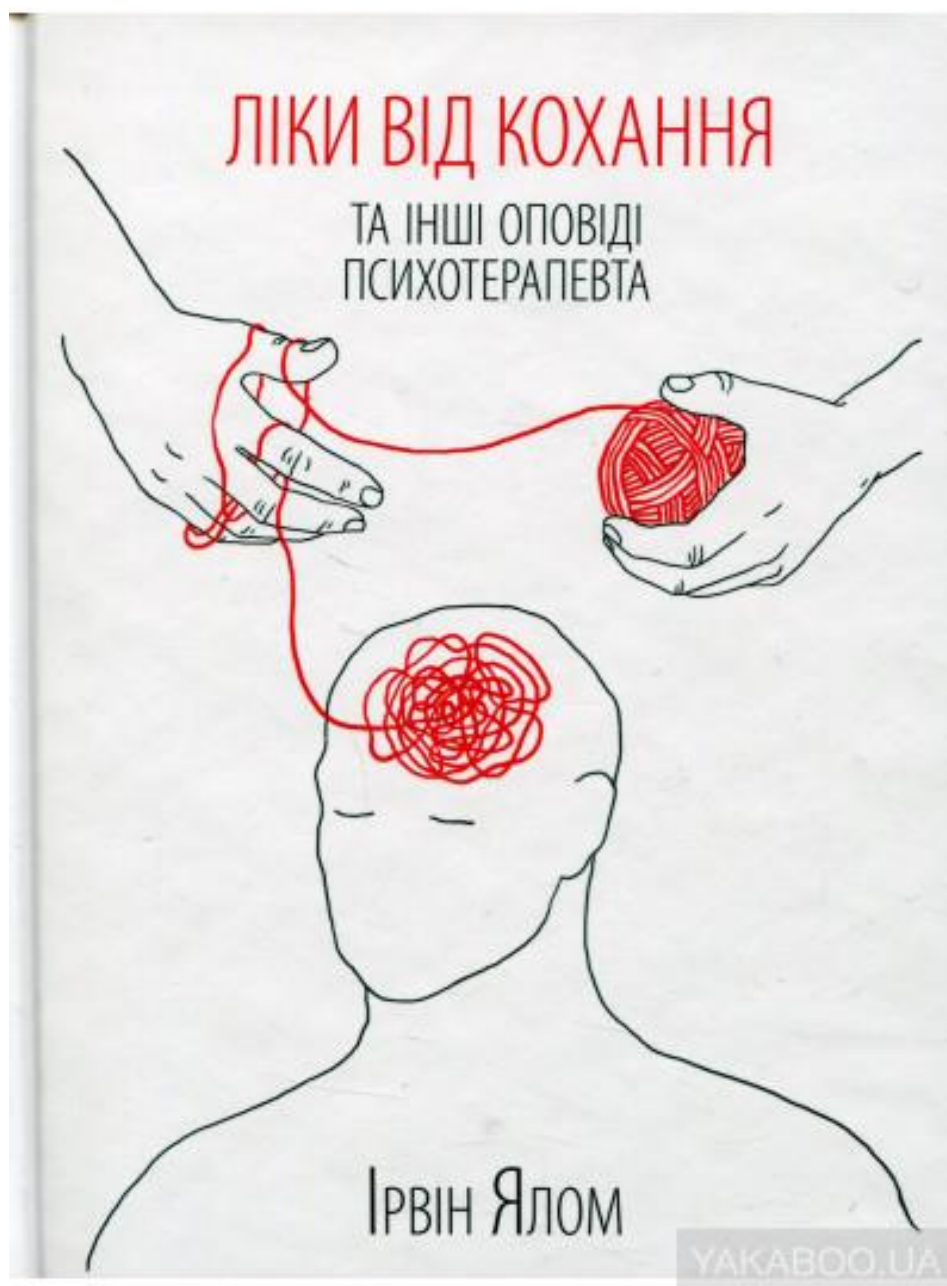

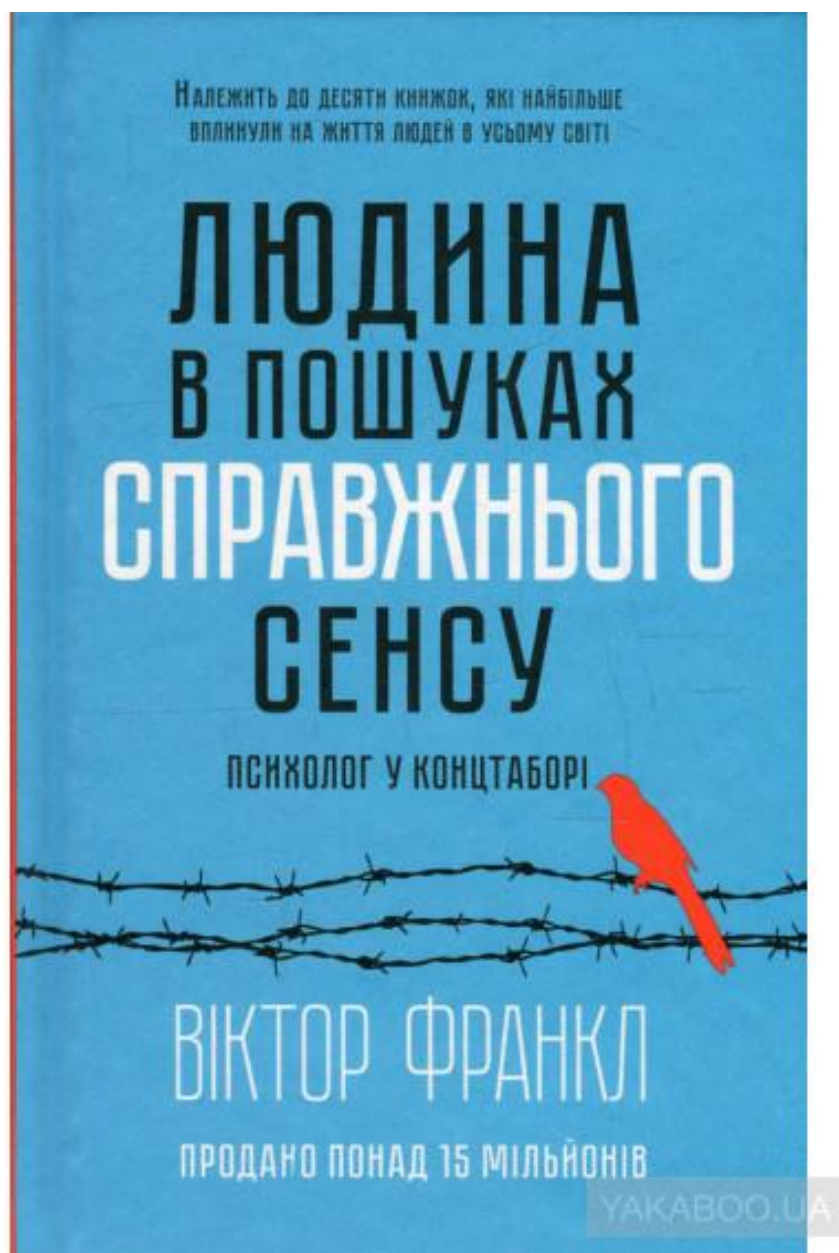
Обкладинка видання «Ігри, у які грають люди»

Обкладинка видання «Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта»

Обкладинка видання «Людина в пошуках справжнього сенсу»

Обкладинка видання «Живи на повну!»

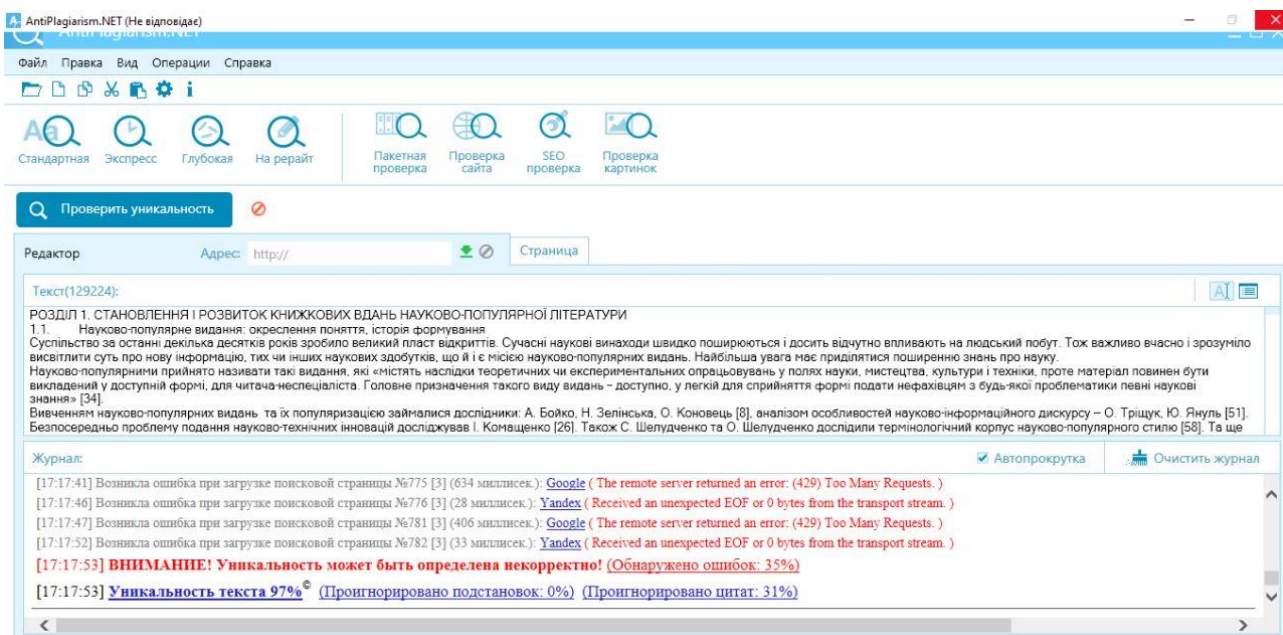

Обкладинка видання «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті»

Собчук Тетяна

Сучасні тенденції художньо-технічного оформлення науково-популярних видань

Рецензія

на дипломну роботу

«СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ»

студентки IV курсу

відділення комп'ютерних та видавничих технологій спеціальності «Журналістика»

Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола

Собчук Тетяни Володимирівни

Пропонована дипломна робота повністю відповідає темі. Студентка обгрунтувала актуальність теми, її новизну, теоретичне та практичне значення. Чітко сформульвані мета і завдання роботи, що відповідають її структурі, предмет й об'єкт, зазначені джерела та методи дослідження.

У першому розділі студентка подала загальну характеристику науково-популярних видань, виділила основні їх види, особливу увагу звернувши на соціально-культурні науково-популярні видання на видавничому ринку України, оскільки саме вони є предметом дослідження у дипломній роботі.

У другому розділі Тетяна Володимирівна охарактеризувала роботу редактора над науково-популярним виданням. Особливу увагу звернула на художньо-технічне оформлення, ілюстрування, шрифтові особливості та под.

У третьому розділі студенткою описано специфіку редакційно-видавничого опрацювання видань та сучасні форми втілення науково-популярних видань психологічної тематики українських видавництв, а саме: («Чому люди тупі?» Жан-Франсуа Мармiona (2020), «Ігри, у які грають люди» Еріка Берна (2016), «Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта» Ірвіна Ялома (2017), «Людина в пошуках справжнього сенсу» Віктора Франкла (2016), «Живи на повну!» Джима Лоера та Тоні Шварца (2018), «Wake Up! Або Як перестати жити на автопілоті» Кріс Барез-Брауна (2018)).

Щодо недоліків, на нашу думку, авторці слід було чіткіше формулювати актуальність та висновки дослідження, проте це не применшує ваги наукової роботи.

Дипломна робота відповідає вимогам до такого виду робіт, за належного захисту заслуговує позитивної оцінки.

Рецензент:

Бездіжа А. А.

22 червня 2020 р.

Власник документу:
Юлія Зубик

Дата перевірки:
16.06.2020 15:41:54 EEST

Дата звіту:
17.06.2020 22:40:25 EEST

ID перевірки:
1004078180

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100004381

Назва документу: Собчук_В-41_для-перевірки

ID файлу: 1004091125 Кількість сторінок: 85 Кількість слів: 17332 Кількість символів: 129258 Розмір файлу: 2.79 М

3.53% Схожість

Найбільша схожість: 2.46% з джерело https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=/382369/mod_resource/content/1/201

3.53% Схожість з Інтернет джерелами

61

Page 87

Не знайдено жодних джерел у Бібліотеці

31% Цитат

Цитати

67

Page 88

Не знайдено жодних посилань

1.32% Вилучень

Джерела менше, ніж 8 слів автоматично вилучено

1.32% Вилучення з Інтернету

17

Page 89

Вилучений текст з Бібліотеки відсутній

Підміна символів

Заміна символів

156